

בעזרת

מאמר

גדולות השם

דברים חוצרים להקות אש בגדולת השם וחסדיו יתברך
שמגיע עד אין סוף ועד אין גבול

שיצא מפי רבינו הקדוש הנורא, אור גנוז והצפון, בוצינא קדישא עלאה,
נחל נובע מקור חכמה
רבינו נחמן מברסלב זיעוכי"א

יצא לאור ע"י

מערכת אור נצה

הודש אייר תשפ"ה - פה עיה"ג לאנדאן יצ"ו

יש להשיג אצלינו החיבור השלום 'סדר שנה אחרונה', אשר תוכו רצוף אהבה, סדר דברי הימים, דבר יום ביומו, תולדות ימי חייו הקדושים, של מרן רבינו הקדוש ננמ"ח נ"ע זיע"א, מסדר שנה אחרונה, אשר חי על אדמות, מראשית שנת תק"ע עד הסתלקותו ביום ח"י תשרי שנת תקע"א.

להערות ולהארות

נא לפנות להמו"ל

הנני' יום טוב ליפא שווארטץ

lipas2327@gmail.com

באנגליא 44-7708-903868

בארה"ב 1-917-920-2327

בעת נסיעות רבינו מק"ק אומאן לק"ק ברסלב בחודש אייר שנת תק"ע, על אם הדרך, בהיותו יושב על העגלה, דיבר רבינו עם מורינו הרה"ק רבי נתן זיע"א שיחה נוראה ונפלאה מגדולת הבורא יתברך ובו דברי התחזקות ותנחומין נאות קדושות מאד המחיות את הנפש לחזק כל אחד ואחד, וגם מדבר בגודל מעלת התשובה, ושכל אחד ואחד מכל מקום שנפל יכול לחזור אליו יתברך, ומדבר בענין נצחיות ישראל וסוף כל סוף יגלה השם יתברך תפארת הצדיק האמת. והמתבונן בכל מקום שנזכר השיחה הקדושה הלז, יראה שלא נכתב כל השיחה בשלימות במקום אחד.*

הנני להעתיק כאן שני פרקים מן ספרינו 'סדר שנה אחרונה' הא' פרק ה' 'על אם הדרך' סדר הנסיעה של רבינו ביום ד' ה' אייר, ובו ההתגלות נפלא שגילה רבינו אודות הרשב"י, והב' פרק ו' 'גאט איז גרויס' שנכתב ע"י אאמו"ר הגה"ח ר' נחמי צבי חיים שליט"א בעמח"ס אוצרות עלים לתרופה ועוד, ובו ליקוט מכל ספרי ברסלב ובפרט מן הספר עלים לתרופה, בכל מקום שנזכר השיחה של גדולת השי"ת.

הכ"ד המתעסק בקדשים
חנני יום טוב ליפא שווארטץ

* וראה לשון קדשו של מורינו הרה"ק רבי נתן זיע"א "ובאמת שיחה זו אי אפשר לבארה בכתב, רק מי שזכה לשמוע יכול להבין איזה רמזים משם" (לקוה"ל תפילת המנחה אות ה').

לזכרון עולם יחקק בספר

את נשמת זקני, איש מורם מעם, המפורסם בתמימותו ופשטותו והתמדתו בתורה ובתפילה, שייף עייל שייף נפיק, גרים באורייתא תדירא ולא מחזיק טיבותא לנפשי'. סבל יסורים רבים וקיבל הכל באהבה. משחר טל ילדותו נתן את כל לבו ונפשו לדרוש את ה' ולעבדו באמת, וכל ימיו אשר חי עלי ארמות היתה חטובה אחת של קדושה ופרישות משולב עם דביקות בה' עד זיבולא בתרייתא, והעולה על כולנה היתה התבטלותו הנפלאה אל רבותיו הקדושים, אליהם היה מקושר בכל נימי נפשו ולבבו, ה"ה, רבו ומאורו מרן הגה"ק מסאטמאר זיע"א ולרבו הגדול משאת חפצו וחמדת לבבו רבינו הקדוש צדיק הדורות אור האורות הננמ"ח זיע"א אשר דבריהם שתה בצמא ולאור תורתם היה מתחמם ולאורם הלך באמונה פשוטה והיה משקה ודולה מתורתם לאחרים.

ה"ה כבוד הגאון הצדיק המפורסם רבי **שמעון** זצ"ל בן הרה"ח ר' **יהוסף** ז"ל **שווארטץ**

אשר בצילו חמדתי, ובין ברכיו גדלתי, וממימיו אשר הנחיל, ה"ה תורת רבינו הקדוש הננמ"ח שתיתי, ומתוך שיעוריו הקבועים מידי שבת בשבתו בספה"ק ליקוטי מזהר"ן וספורי מעשיות שזכיתי לשמוע, נתלהבתי בהבערה ללאו יצאת, לשנות את תורות הנחל נובע מקור חכמה והרבה לימדתי מאתו בעבדת השי"ת וביראת ה'.

נלב"ע ביום ג' תמוז שנת תשפ"א לפ"ק

ויחקק בספר את נשמת זקנתי

אשת חבר הרבנית הצ' מרת **שיינדיל** ע"ה בת הגה"צ ר' **חנני** יו"ט **ליפא דייטש** זצ"ל אבדק"ק העלמעץ

נלב"ע ביום כ"ו כסלו שנת תשמ"ז לפ"ק

לזכרון בספר

את נשמת מחו"ז

הרה"ח ר' **יהושע מרדכי** בן ר' **משה** ליבערמאן ז"ל

נלב"ע י"ח תשרי שנת תשנ"ז לפ"ק

פרק ה' על אם הדרך

ביום ג' אמור ד' אייר

אחר תפילת שחרית שתה רבינו קאווע, ודיבר עם מוריניו הרה"ק רבי נתן זיע"א ואמר "נכון מאוד מה שנסעתי מק"ק ברסלב יצ"ו, כי אינו נכון שהם יהיו בצער ואני בשמחה. כי בשלמא אם לא הייתי נשרף רק הם בעצמן הייתי מוכרח להצטער עמהם כי מחמת שיש לישראל צער כזה גם אני מוכרח לסבול עמהם ולהצטער עמם בצרתם. אבל עכשיו שגם ביתי נשרף, ובוודאי אני צריך לקבל באהבה ובשמחה וצריכים דייקא שמחה גדולה מאוד, היינו להתגבר בשמחה גדולה מאוד, ועל כן אינו נכון שאהיה עמהם כי הם שרויים בצער ואני אהיה בשמחה".

אחר כך אמר רבינו "לא מבעיא מעות היינו הפסד ממון בודאי אני מקבל בשמחה כי "עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו" אבל אפילו כשנפקד אצלי נפש חס ושלוש [והשם יתברך ישמרהו מהיום ולהבא] גם כן הוא מקבל בשמחה גדולה, עד שכל עניני אבלות שצריכין לנהוג כגון בכיה וכיוצא צריך להכריח עצמו לזה, כי יש לי שמחה גדולה אז והכל שווה אצלי כאילו לא היה כלל בעולם, השם יתברך ישמרהו תמיד מעתה ועד עולם".

גם אמר רבינו אז למוריניו הרה"ק רבי נתן זיע"א. "יש דרך כזה מבית לחוץ, ומשם אל הרה, ומשם לסבב דרך הנהר הקטן והגשר, ומשם לבית רבי שמעון ומשם לבית רבי זעליג ומשם לאומאן".

טרם צאת רבינו מדלת ביתו נאווה קודש, בעוד ידו על המזוזה, נענה רבינו ואמר אל האנשים הרבים שנתאספו אז ללוותו בצאתו מן העיר. "תראו להתקבץ יחד ולהתפלל יחד, כי אם תתפללו בכוונה, אולי תוכלו להמשיך אותי לכאן עוד הפעם....."

^א איוב ב', ד'.

^ב חיי"מ קפ"ו.

^ג חיי"מ ר"י ורבי נתן מסביר שם, היינו כי על היד שהיה אצל המלך המבואר בהמעשה של הבעל תפילה, שם היו מצויירין כל הדרכים שבעולם, על כן אמר שגם יש דרך כזה. כלומר שבודאי גם דרך זה היה מצוייר שם על אותו היד היינו מהבית לחוץ ומשם להחר ומשם להבתים הנ"ל ומשם לאומין. אשרי מי שיוכה להבין זאת לעתיד, כי בענין נסיעתו יש סודות נוראות בכל פסיעה ופסיעה. כי בכל נסיעותיו הקדושות יש רזין עלאין גבוהים מאוד, מכל שכן בנסיעה האחרונה הזאת שנסע להסתלק שם אשר לא יכלה רעיון סודות נפלאות עצומות ונסתרות רבות שהיה בכל פסיעה ופסיעה ובכל ענין וסיבה של עניני הסתלקותו. ע"כ.

אחר כך יצא רבינו את העיר ברסלב, כשאליו מתלווה תלמידו ונאמן ביתו מורינו הרה"ק רבי נתן זיע"א.

כשנסעו כבר בערך שלש פרסאות והגיעו סמוך לעיר לאדיזין. פגע בהם שנית החסיד רבי מאיר מטעפליק זצ"ל, וירד רבי מאיר מהעגלה שלו ובא על העגלה של רבינו, וסיפר רבי מאיר שאנשי העיר אומאן מרוצים לקבל פני רבינו, ושמוכן שם עבודו דירה יפה מאוד של נחמן נתן רפפארט. ענה ע"ז רבינו ואמר "הלא הכל שלנו, כי חייב אדם לומר, בשבילי נברא העולם", כי נוסע כאן נחמן ונתן, ואם כן הכל שלנו". וצוה רבינו שלא לדבר מזה. ואמר רבינו "הלא רבי מאיר מדויק בשמות.....". והפליג רבינו בדברי צחות אלו שאמר אז, ואמר שתיכף בנסעו מברסלב, בא על דעתו זאת, ונכנס ללבו מאוד, ותיכף שנתגלה לו זאת, נתבהל מאוד מאוד מגדולת הנהגת הבורא יתברך שמו, אך לא רצה לדבר מזה, רק על ידי שפגע אז בהם, על ידי זה גילה זאת, ועל ידו נסתבב הדבר להוציא מכח אל הפועל לדבר דיבורים אלו, כי זה בחינת נסתרות, כי הם סתרי הנהגותיו, ואמר רבינו בזה הלשון, הקדוש ברוך הוא מנהיג את העולם וכו' ואמר אז בדרך צחות "אם היו אומרים לאחד רבי נחמן נתן...." ודיבר אז רבינו מענין הקידוש, ופשט ידו כמו בשעת הקידוש שאוחזין הכוס, ואמר "זה הקידוש והיין יהיה נעשה בבית שלא הזכירו שם שום פעם את השי"ת".

רבינו אמר כשיצא לאומאן "אע"פ כן השי"ת עוזר לישראל תמיד, ואין דור יתום". ואז גילה רבינו למורינו הרה"ק רבי נתן זיע"א, את ההתגלות והסוד הנורא מגדולת התנא האלקי רבי שמעון בן יוחאי זיע"א, הנדפס בתחילת ספה"ק 'לקוטי מוהר"ן', כי 'לא תשכח מפ"י זרעו ס"ת יוחאי" כי דווקא ע"י זרעו של יוחאי לא תשכח התורה.

כשמוע זאת מורינו הרה"ק רבי נתן זיע"א, התרגש מאוד ואמר לרבינו, "רבי שמעון קער זייער וואויל הנאה טאן, איר האט אים אזוי וואויל געפונען" והשיב רבינו "הן". אח"כ ענה רבינו ואמר "רבי שמעון אליין איז עיר וקדיש מ'ן ש'מיא נ'חית" וזה ראשי תיבות 'שמעון' וסיים רבינו ועכשיו יש נ'חל נ'ובע מ'קור ח'כמה אשר גם העיר וקדיש" וכו'.

אחר כך נכנס רבינו ופמליא דיליה לעיר לאידזשין.

¹ חיי"מ קפ"ז. וראה בשיש"ק החדש אות א' שרבינו אמר בזה"ל "אז איר וועט זעך האלטן אין איינעם, וועט איר מעך צוציען צו זעך".

² סנהדרין ל"ז, ע"א.

³ ראה ימי מוהרנ"ת חלק ב' סימן מ' חייב כל אדם לומר בשבילי נברא העולם, וכל מה שנעשה בעולם הכל נעשה בשבילי, ובפרט אנוכי שאמר לי רבינו ז"ל בפירוש בעת הנסיעה לאומאן שהכל שלנו, כי חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם, כי הלא נוסעים כאן וכו' ואם כן שיתף אותי עימו לענין וכו' וראה גם שם סימן ל"ב, כו"א חלק חכמה בינה אות ל"ט-מ'.

⁴ יומא פ"ג ע"ב.

⁵ חיי"מ קפ"ז וראה בשיש"ק החדש ח"א תקצ"ז.

⁶ ראה בהשמטות לחיי"מ 'צריך ג"כ לקבל משם והבן'.

⁷ ראה חיי"מ קפ"ט ושיש"ק החדש ח"א תקצ"ט. וראה שם בחי"מ 'גם כבר נשמע שאמר רבינו על עצמו, שהוא נהר המטהר מכל הכתמים' וראה בחיי"מ של"ב.

לפנות ערב הגיע מרכבתו של רבינו, בכפר הנקרא 'ראסאשע' הסמוך לטעפליק. אשר על הדרך בין ברסלב לאומאן.

בהיכנס רבינו להכפר יצאו בני העיר טעפליק לקבל פני רבינו, במיוחד יצאו לקראת רבינו אנשי שלומינו תושבי העיר טעפליק. ראשי הקהילה דק"ק טעפליק נכנס לרבינו להתייעץ עמו אודות שאלה שעמדה אז על הפרק בענין הכתרת רב ואב"ד לעירם, שכס הרבנות היה פנוי. ואכן בהסכמת רבינו נתמנה הגאון רבי מרדכי זי"ע^א לכהן כרב ואב בית דין דהעיר טעפליק^ב.

התחננו לפני רבינו שיאות ללון בעירם לאותו לילה. ברם, רבינו סירב לבקשתם. אח"כ התחיל לרדת גשם וביקשו תושבי העיר עוד פעם, שרבינו יאות ללון בעירם ולהאיר את העיר. אבל רבינו לא נענה להתעכב שם, אלא נשאר רבינו שם ללינת לילה^ג.

בהיותו יושב רבינו על העגלה, על אם הדרך בין ברסלב לאומאן, דיבר אז עם מורינו הרה"ק רבי נתן זי"ע^א שיחה נוראה מגדולת הבורא יתברך שאי אפשר לבארה בכתב.

מורינו הרה"ק רבי נתן זי"ע^א הביא זאת השיחה פעמים אין מספר במכתביו שכתב לבנו הרב רבי יצחק זצ"ל ושאר אנ"ש, ובפרט בעת שנות המחלוקת כאשר המתנגדים זרקו חיצים ובליסטראות על אנ"ש חיזק מורינו הרה"ק רבי נתן זי"ע^א עם שיחה הנאה והנפלאה הזאת.

^א הרה"ק רבי מרדכי זי"ע היה מגדולי תלמידי רבינו. רבינו התבטא אז לבני הקהילה 'איך האב איך געברענגט א כשר'ער דיין'. בעת המחלוקה הגדולה נגר מורינו הרה"ק רבי נתן זי"ע^א בשנת תקצ"ה היה יחד עם עוד אנ"ש על ציון רבינו והתפללו וכו'.

^ב שיש"ק ח"ב קס"ה.

^ג שיש"ק החדש ח"א תר"ב.

פרק א'

לגדולתו אין הקר

א. רבינו ז"ל אשר הרבה לחזק ולאמץ נפשות ישראל, והרבה לשיח עם אנ"ש תלמידיו הק' להשיב נפש ישראל בשבעה משיבי טעם, גילה פעם למוהרנ"ת שיחה נוראה ונפלאה בגדולת השם וחסדיו יתברך, שמגיע עד אין סוף ועד אין גבול.

ב. בשורש השיחה הק' מדבר בגודל מעלת התשובה, ושכל אחד ואחד מכל מקום שנפל יכול לחזור אליו יתברך, ומדבר בענין נצחיות ישראל וסוף כל סוף יגלה השם יתברך תפארת הצדיק האמת [בעין המבואר (בליק"מ ח"א סי' ס"ו) מהזוה"ק על הפסוק שפת אמת תכון לעד], ויטיב אחריתנו, כמו שכתב מוהרנ"ת בחי"מ (חי"מ סימן קפ"ח) כשנסעתי עמו לאומאן בסוף ימיו, ודיבר עמי על העגלה דברי תנחומין, כמה שיחות נאות קדושות מאוד המחייב את הנפש מאוד. והבנתי מדבריו הקדושים גודל הרחמנות של השי"ת, וסוף כל סוף יגלה השם יתברך האמת, ויטיב אחריתנו וכו'. אז עניתי וכו' ע"כ. ומשמע מזה שרבינו ז"ל דיבר אז על הדרך הנ"ל כמה שיחות קדושות, אבל אנחנו ליקטנו במאמר הזה רק מה ששייך לענין גדולת השם.

זכותו הגדול יגן עלינו

ג. מוהרנ"ת שינן ולימד את השיחה הקדושה הזאת הרבה פעמים בספריו הקדושים ובמכתביו הקדושים, החיה והחזיק עצמו ואת אנ"ש בשיחה הקדושה הזאת, ובפרט בעת המחלוקת עליו, בשנות תקצ"ה-תקצ"ט, הבין מן השיחה הקדושה הזאת, הבטחה מרבינו הק' שענינו הוא נצח, וזכותו הגדול יגן עלינו עד גמירא וסוף כל סוף יגמור רבינו את ענינו עם כל אחד ואחד¹⁶.

לדורות יבואו

ד. מוהרנ"ת השיג והבין מן דברי רבינו שהבטחת רבינו בהתחזקות השיחה הקדושה הזאת, קאי לא רק לדורו ולשעתו בלבד רק לכל נשמות ישראל, לדורות הנמשכים ובאים, ובפרט לאלו אשר הם

¹⁵ הפרק הזה נכתב ע"י אאמו"ר שליט"א

¹⁶ קוויית לה' שיאמר לצרותיך ולצרותינו די, וימהר להושיעך מהרה כי לא לנצח יריב וכו', ועתה אתה אינך צריך לחשוב שום מחשבות איך לצאת ידי חובת היום, רק לדלג על היום, נאר איבערשפרינגען בכל מה שתוכל, ואל תחשוב על מה שעבר, מכל שכן שלא לחשוב כלל על להבא, און מע האט נאר ניט צי טאן סע וועט אלץ איבער פליהן, און מיר האבין אף אימיצין צו דופין, גאט איז גרויס און מע ווייסט גאר ניט און פירט תמיד אויס, אויף ראש השנה ביסטו גיזוען און וועסט זיין בעזרת השם יתברך, והכל יתהפך לטובה, על ידי הניגון של ע"ב נימין (עין ליקו"מ ח"ב סי' ח') ויקויים ביום ההוא יבוקש עוון ישראל, שיבוקשו ויחפשו העוונות כדי שיתהפכו לזכיות, ואיננו. שיוכלו באין סוף, כי הירידה הוא תכלית העליה וכו' (מכתב תל"ח).

מקושרים ודבוקים בדרך הקודש של רבינו הק' כמ"ש בעל"ת "ותדע ותאמין באמת, כי גם אתה כמו שהוא עתה, כלול בדבריו הקדושים האלו. ואפילו הגרוע יותר חס ושלום אלפים ורבבות מדרגות כלול גם כן בדבריו אלו" (מכתב רי"ג). "גאט איז מיט דיר שרעק דיך ניט מיין קינד", גלייב מיר אז מיינע רייד זענין דורך אמת, אז דער רבי ע"ה מיינט טאקי דיך, איך זאג דיר פין זייניט וועגנין, "גאט איז מיט דיר, סע זועט אלץ נתהפך לטובה ווערין". (מכתב שני"ג).

ה. ואל תאמר שאתה רחוק מהם, לפי מעשיך וטרדתך במשא ומתן, חלילה לך מלומר בלבך כדבר הזה. כי אדרבא זהו עוצם גדולתו יתברך, שברחמיו הודיע לנו על ידי הצדיק האמת, כי לגדולתו אין חקר, ויש תקוה בכל יום ובכל עת ובכל שעה, לכל אחד ואחד וכו' אף על פי שכוונתו עמוק עמוק מאוד מאוד, אבל מה שנוגע אלינו, אמרה, רק כדי שגם אנחנו נאמין בעוצם גדולתו יתברך וכו', להתחזק על ידי זה דייקא, ולבלי להתייאש מן הצעקה וכו', בכל מה שיעבור עלינו ועל בנינו וכו' ועל כל דורות וכו' (מכתב תק"ב).

לזכור ולא לשכוח

ו. והיה רצונו של מוהרנ"ת לחזור ולשנן השיחה הקדושה הזאת, ולחדש עצמו בזה בהתחדשות נפלא, כמו ששייך להתחדש בכל דבר שבקדושה, ורוצה היה שכל אחד ישם אל לבו שיחה הקדושה הזאת, ובזה ירגיש מחדש גדולת ה', כמו שרואים במכתבו הקדוש שכתב בזה"ל, ואחר כל מה שעבר עלי ועליך ועל כולנו וכו'. צריכין לחזור מחדש דבריו הנוראים ז"ל, שאמר השם יתברך גדול מאוד ואין יודעין כלל וכו', כי נעשין דברים בעולם ואין יודעין כלל וכו'. עד שסיים שלא לייאש עצמו מן הצעקה והתפילה והתחינה והבקשה וכו', מע שרייט מע בעט וכו'. ובזה אני חי זה כמה. ולא עוד, אלא שמסייעני אפילו לדבר עם בני אדם, ולהאיר בהם נקודות האמת לאמיתו. גדולים מעשי ה' (תהלים קיא, ב) וכו'¹⁷ (מכתב תק"ב).

אפילו הגרוע שבגרועים

ז. מוהרנ"ת כותב שאפילו ההכי גרוע בעולם אם היה שומע באמת השיחה הקדושה הזאת היה הדבר לו למשיב נפש, ולא היה אובד את עולמו כמ"ש בעל"ת, "ואפילו הגרוע יותר חס ושלום אלפים ורבבות מדרגות כלול גם כן בדבריו אלו, והלוואי היה שומע דברים אלו היה מחיה עצמו בחיי עולם לנצח, ולא היה אובד את עולמו" (מכתב רי"ג). וכתב "שצריכין רחמים רבים להרגיש נפלאות הדברים האלה" (מכתב רנ"ג).

פרק ב'

אזרח חיים

ח. השיחה הקדושה הלז אמר רבינו למוהרנ"ת בשנת תק"ע בחודש אייר על הדרך שנסע מן ק"ק ברסלב לק"ק אומאן יצ"ו כדי להסתלק בה.

¹⁷ ויזכור המכתב שכתבתי לו זה איזה ימים [מכתב תק"ב] שמדבר שם משיחה זאת שאמר רבינו ז"ל, גאט איז גרויס מע ווייסט גאר ניט וכו'. ואני חי רק בזה. ואי אפשר לדבר בזה, בפרט בכתב. (מכתב תקכ"א).

ובתב מוהרנ"ת, זכיתי שלקח אותי לדרך הזה לאומאן, ואלמלא לא אתינא לעלמא אלא לנסוע עמו דרך הזה דיי, כי רב טוב זכיתי לשמוע בדרך הזה, תורות, ושיחות נוראות, המחייך אותי וכל בית ישראל לדורות, כאשר מובן מעט להשומעים את כל אשר שמעתי בדרך הזה וכו' (ימי מוהרנ"ת ח"א סימן מ"ה).

ט. עוד כתב מוהרנ"ת בנוגע השיחה הק' הזאת איך שנתגלתה וזה לשונו, ואי אפשר לבאר כל אשר בלבי בזה בכתב, כי בענין נסיעתו לאומאן, ובענין מה שזיכה אותי לנסוע עמו לשם, בזה היה תלויים עולמות הרבה עד אין קץ, וזכות ישראל לדורות, כי תיקן שם אלפי אלפים ורבי רבבות נשמות פגומות ומקולקלות, שלא היה אפשר להם להתקן בשום אופן, כי אם על ידי הסתלקותו, כאשר נשמע מפיו הקדוש בפירוש וברמז.

י. וגם כמה טובות לנצח נצמחו מזה לישראל לדורות, כי כבר גילה שמי שיבוא על קברו, ויאמר אלו העשרה קפיטיל תהלים המפורסמים עתה, בודאי יעזור לו לנצח, אפילו אם יהיה מי שיהיה, כידוע ומפורסם, והנסיעה לאומאן היתה התחלה והכנה לכל התיקונים האלה לנצח, כי מקום קבורתו כבר הובחרה שם באומאן, ושם היה צריך לעסוק בכל התיקונים הנ"ל, ויותר ויותר מזה מה שנעלם מאתנו, כאשר הבנו מפיו הקדוש, על כן בכל תנועה ותנועה, ובכל סיבה וסיבה שסיבב השם יתברך בענין נסיעה זאת מה גדלו בהם מעשה ה', מאוד מאוד עמקו מחשבותיו, כי הכל היה נוגע למקום שנוגע לעד ולנצח (ימי מוהרנ"ת ח"א סימן מ"ה ומ"ו). בדרך הנסיעה הזאת לאומאן וכו', ועוד כמה דברים נוראים זכיתי לשמוע בדרך זה (ימי מוהרנ"ת סימן מ"ח).

אי אפשר להסביר ולבאר השיחה

י"א. ואיך שיהיה, רואים שהשיחה הקדושה הלזה הוא עמוק עמוק, ואי אפשר להסבירה בשלימות, כמו שכתב בעצמו על השיחה הזו, ובאמת שיחה זו אי אפשר לבארה בכתב, רק מי שזכה לשמעה יכול להבין איזה רמזים משם (הל' תפלת המנחה ה"ה אות ה') "ואי אפשר לבארה בכתב" (הל' נדרים ה"ד אות כ"ז). וכל זה אי אפשר לבאר וכמעט שלא ניתן לכתוב (על"ת מכתב תק"כ) ואי אפשר לדבר בזה, בפרט בכתב (מכתב תקכ"א)

ביאורו של מוהרנ"ת

י"ב. כנראה שמוהרנ"ת השיג אז מן רבינו הק' השגה חדשה בגדולות השם, עמוק עמוק מי ימצאנו, וזכה לחדש בליקוטי הלכות דרוש ארוך ועמוק מאוד, אשר מסביר ומבאר ומחדש על פי השיחה הקדושה הזאת דברים נפלאים ונוראים וכו', והוא בליקוטי הלכות הל' תפלת המנחה הלכה ז', אשר כל ההלכה בנויה ומיוסדת על תורה מ"ט בליקוטי מוהר"ן, ביחד עם השיחה הקדושה זאת, עד שממש כל מלה מוסברת בה בהסברים נפלאים לפי השגתו הקדושה, ומראה מקור מוצאו עד שהכל מבואר בדברי חז"ל בגמרא ומדרשים וספרי קודש, לך נא ראה שמה, וקצת מהם כתבנו לקמן בפרק, אמנם לא העתקנו ממנה רק זעיר קטן, כי יתארך הענין מאוד.

פרק ג'

השיחה הקדושה דברים שבעל פה

י"ג. המתבונן בכל מקום שנזכר השיחה הקדושה הלז, יראה שלא נכתב כל השיחה בשלימות במקום אחד, ואפשר שיש ענין שמוהרנ"ת לא רצה לכתב כל השיחה מרישא עד גמירא, מפני גודל קדושתו והתגלות אלקות, עד שממש יתבטל בחירת האדם בשמעו זאת, ובשביל שלא כתבה

מוהרנ"ת בשלימות, אין אתנו יודע המשך כל השיחה מהתחלה עד הסוף, ואינו מובן מה היה הדיבור הראשון ומה היה האחרון, ולכן על הקורא לדעת שמה שכתבנו הם דברים שלא כסדר כפי שיצאה מפיו הק', אבל עם כל זה בראותינו גודל החיות והתלהבות של מוהרנ"ת בשיחה הזאת, ובכל פעם שמזכירו מעורר ומחזק באש קודש בדבריו הק', לכן ננסה ללקט כמה ממה שקלטה עינינו במכתביו הק' ובליקוטי הלכות, וכפלנו ושלשנו הדברים פעם אחר פעם, כי לא רצינו שיחסר דבר אחד ח"ו מדבריו הק', ואידך פירושא זיל גמור.

י"ד. שמעתי מפיו הקדוש ז"ל שיחה נוראה מנוראות גדולת הבורא יתברך, ואי אפשר לבארה בכתב. אך אחר כך בתוך שיחתו הקדושה מגדולת הבורא יתברך נכנס על ידי זה לדברי התחזקות, לחזק את כל אחד ואחד שנפלו מעבודתם, אפילו אם נפלו למקום שנפלו כל אחד ואחד לפי נפילתו, להיכן שנפל רח"ל, כי גדולתו יתברך שגבה מאוד למעלה מהתורה, ששם יכול הכל להתקן וכו', כי תשובה למעלה מהתורה. ושאלתי אותו אבל איך זוכין לזה, והשיב יכולין לבוא לזה, ובלבד שלא יתייאשו עצמן מן הצעקה ומתפילה ובקשה, רק לעסוק בצעקה ותפילה ותחינה וכו', ולא יתייגע לעולם עד שיבוא לזה לעלות וכו' (הל' נדרים ה"ד אות כ"ז).

ט"ו. הפליג מאוד בגדולת הבורא יתברך שמו, ואי אפשר לבאר זאת בכתב. ואמר כי לגדולת הבורא יתברך אין שיעור, כי נעשים דברים נוראים בעולם, נפלאים ונוראים מאוד, ואין יודעים כלל. היינו שעדיין אין יודעים שום ידיעה כלל כלל לא.

וגם מה שמזבא (בספר בחינת עולם יג, לג) כי תכלית הידיעה אשר לא נדע, היינו גם כן אצל כל ידיעה וידיעה, היינו שאפילו כשמגיעין להתכלית של הידיעה דהיינו לא נדע, אף על פי כן עדיין אין זה התכלית, כי זה התכלית הוא רק באותה הידיעה, אבל בהידיעה הגבוה ממנה עדיין לא התחיל בה כלל, וכן למעלה מעלה. נמצא שלעולם אין יודעין כלל כלל לא, ואף על פי כן אין זה התכלית, כי עדיין לא התחיל כלל לידע בידעיות שלמעלה מזאת הידיעה שהגיע בה אל התכלית שלא נדע¹⁸ וכו'.

גם הפליג מאוד בגודל מעלת התשובה. ואפילו כשנפלים מאוד ח"ו, וכל אחד נפל למקום שנפל רח"ל, אף על פי כן אסור לייאש עצמו, כי תשובה גבוה למעלה מן התורה, על כן אין שום ייאוש בעולם, כי אם יזכה יהיו נעשין מעוונותיו ענין אחר לגמרי, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל (יומא פ"ו ע"ב) שנתהפכין העוונות לזכויות, ויש בענין זה סתרי נסתרות. רק הכלל שמכל הנפילות והירידות שבעולם רח"ל יכולים לחזור אליו יתברך בנקל, כי לגדולתו אין חקר (תהלים קמ"ג) והעיקר שהכל תלוי בו שלא יהיה מייאש עצמו מלצעוק אל ה', ולהתחנן ולהתפלל אליו יתברך תמיד (שיחות הר"ן סי' ג')

ט"ז. יצא מפיו הק' כל השיחה הנוראה המתחלת בלשון אשכנז, גאט איז גרויס וכו'. תדע ותזכור היטב מה שאמר אדמו"ר ז"ל, ותחזור דברים אלו, ותשימם על לבך היטב, ששמעתי מפיו הק' בנסעי עמו יחד מברסלב לאומאן, להסתלק שם ברום רום גבהי מרומים, מה שנעשה אז בכל רגע

¹⁸ ענין "תכלית הידיעה שלא נדע", ואיך שאין יודעים כלל וכו', ואף שהארם יכול לדמות לעצמו שכבר עומד בצד מה במדריגה של "אינו יודע" וכו'. אבל לאמיתו של דבר עדיין אינו במדריגה הזו של תכלית הידיעה שלא נדע וכו'. ענין זה אמר רבינו כמ"פ פעמים בארוכה, והוא דבר עמוק מאוד, המבואר בכ"מ, לא הבאנו כל הפרטים מהשיחה הזו של "תכלית הידיעה שלא נדע", רק מה שדיבר אז רבינו על הדרך לאומין ולא יותר, ועיין לקמן בסוף השיחה מה שהבאנו מספר חיי"מ. בקייץ תק"ע בעת שנסע לאומאן, חזר וסיפר קצת מענין הנ"ל, ואמר שאין יודעים כלום, היינו שאין יודעים כלל כלל לא, והפליג מאוד בגדולת הבורא יתברך אשר אי אפשר לבאר, ואמר שאין יודעים כלל כלל לא (חיי"מ סי' רפ"ג)

ורגע אי אפשר לשער אפילו מה שמתנוצץ בלבי מזה, מכל שכן מה שלמעלה למעלה מהתנוצצות שבדעתי ולבי.

י"ז. ואז אמר בזה"ל, סע איז אודאי וכו' (כאומר שכבר תעינו ונתעינו הרבה וכו') אבל איטליכע צי איז זייער טייער, ואמר ווי אזוי סע איז, אבי מען דער האלט זיך¹⁹.

י"ח. ובפרט מה שאמר בסוף, גאט איז "גרויס", ומשך תיבת "גרויס" בנעימות נפלא למעלה, מע ווייסט גאר ניט, גאט איז גרויס און גרויס וכו', און פירט תמיד אויס. השי"ת גדול מאוד ונעשים דברים כאלה בעולם, ואין יודעין כלל. סע טוהען זיך אויף דער וועלט אזויני זאכן, מען ווייס גאר ניט²⁰ וכו' וכו'.

י"ט. השם יתברך גדול מאוד ואין יודעין כלל, כי נעשים דברים כאלה בעולם ואין יודעין כלל, כי נעשים דברים נוראים כאלו בעולם, מעשים רבים לאין תכלית, ושינויים וחיידושים רבים ונפלאים, ואין יודעים כלל, כי לגדולתו אין חקר²¹.

רק שלא להתיאש מן הצעקה ותחנונים, ויתהפך הכל לטובה²².

כ"ו. אפילו מה שנעשה עמכם, שכל אחד נפל למקום שנפל, אפילו אייער זאך וויא הין איטליכער איז געפאלן, יש ענין שיתהפך הכל לטובה, סע פאר האנדען אבער אזוי אה זאך, וואס מען איז גאר עפעס אנדערש²³ וכו'. אבל לגדולתו אין חקר, ואין יודעין כלל, על כן יש תקווה לאחרינתו, אפילו להגרועים שבגרועים²⁴.

¹⁹ המשך הדברים נלקח מן על"ת מכתב ת"א.

והכל מתהפך לטובה, בפרט על ידי איזה המשכה כל שהוא אל הקדושה, שזה יקר מאוד בעיניו יתברך, כי מדה טובה מרובה (מכתב צ"ט)

²⁰ ענה ואמר השם יתברך גדול מאוד ואין יודעים כלל וכו'. ואמר בלשון אשכנז בזה"ל גאט איז גרויס, ומשך תיבת "גרויס" בנעימות נפלא למעלה, ואי אפשר לצייר זאת בכתב כלל, מען ווייסט גאר ניט סע טוהען זיך אויף דער וועלט אזעלכע זאכין מען ווייסט גאר ניט (חיי מוהר"ן סי' ס"ז)

²¹ על"ת מכתב רס"ו, ומכתב שפ"א. ליקוטי עצות (ערך השגות והתנוצצות אלקות אות ט"ו)

²² כמו שהזהיר אדמו"ר ז"ל ואמר רק שלא יתייאש מן הצעקה והתפלה, אבי מען אין זיך ניט מייאש פון שרייען, מע שרייט מע בייט וכו', ואז הכל מתהפך לטובה וכו' (הל' תפלת המנחה ה"ז אות פ"ט) ולה' הישועה שיתהפך הכל לטובה, וכל העוונות יתהפכו לזכיות, הכל בזכותו וכוה הגדול ונורא מאוד, כאשר שמעתי מפיו הק' בפירוש (סי' ק"ג).

²³ זכור מה שאמר אדמו"ר ז"ל גאט איז גרויס מען ווייסט גאר ניט וכו', אפילו אייער זאך וויהין איטליכע איז גיפאלן וכו', אבל יש ענין שנתהפך הכל לטובה, כי לגדולתו אין חקר (מכתב רי"ג) "זאפילו אתם וכו', שכל אחד נפל למקום שנפל וכו', אבל וכו'". היינו "שגדולתו אין חקר ואין יודעין כלל, על כן יש תקווה לאחרינתו אפילו להגרועים שבגרועים וכו', והעיקר שלא יתייאש עצמו מן הצעקה ומהתחנונים וכו'". זכור כל זה בכל יום (מכתב רי"א) זכור מה שאמר אדמו"ר ז"ל גאט איז גרויס, מען ווייסט גאר ניט וכו', אפילו אייער זאך וויהין איטליכער איז גיפאלן וכו', אבל יש ענין שנתהפך הכל לטובה, כי לגדולתו אין חקר (מכתב ש"ג).

²⁴ ט. ואפילו הגרוע יותר חס ושלום אלפים ורכבות מדרגות, כלול גם כן בדבריו אלו, והלוואי היה שומע דברים אלו היה מחיה עצמו בחיי עולם לנצח, ולא היה אובר את עולמו (מכתב רי"ג)

ואפילו כשנופלים מאוד ח"ו, וכל אחד נפל למקום שנפל רח"ל, אף על פי כן אסור לייאש עצמו, כי תשובה גבוהה למעלה מן התורה, על כן אין שום ייאוש בעולם, כי אם יזכה יהיו נעשין מעוונותיו ענין אחר לגמרי, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל (יומא פ"ו) שנתהפכין העוונות לזכויות, ויש בענין זה סתרי נסתרות. רק, הכלל שמכל הנפילות והירידות שבעולם רח"ל יכולים לחזור אליו יתברך בנקל²⁵ כי לגדולתו אין חקר (תהלים קמה, ג).

וסיים, אבי מען איז זיך ניט מייאש פון שרייען, שלא לייאש עצמו מן הצעקה והתפילה והתחינה והבקשה, מען שרייט מען בעט וכו', ועל ידי זה דייקא תתחזק בצעקה ותפילה להשי"ת.

כ"א. כמו שסיים אז בשיחתו זאת, עד שיבוא לשמחה גדולה על ידי זה, ולשוב אל התמימות והפשיטות, לבטוח בה' ובישועתו לבלי להיות נחפז ומבוהל משום דבר, רק ליישב דעתו בכל עת. לבלי לייאש מן הצעקה בכל מה שעובר עלינו, ועל בנינו, ועל כל דורותינו²⁶ שאפילו וכו' און מען שרייעט²⁷.

כ"ב. והכל יתהפך לטובה, כי יש ענין שהכל יתהפך לטובה, כי לגדולתו אין חקר²⁸.

כ"ג. ובאותו שיחה הבטיח רבינו ז"ל הבטחה חזקה, שהכל יתהפך לטובה, בזכות הצדיק הגדול, שהוא עיקר התקוה והתיקון, על ידי שמאמינים בגדולת ה', ותורתו, וצדיקיו, כמבואר בעל"ת, ובליקוטי הלכות²⁹.

²⁵ שיחות הר"ן סי' ג'. ותסמוך על כוחו של זקן דקדושה, שהכל יתהפך לטובה, כי עוונות יתהפכו לזכויות, כי ה' גדול מאוד וכו', שאי אפשר לדבר בזה כלל (מכתב קי"ד).

²⁶ לגדולתו אין חקר, רק שלא יהיה מייאש עצמו מלצעוק אל ה' ולהתחנן ולהתפלל אליו יתברך תמיד (כת"י רבי נפתלי שיחות הר"ן סי' ג') לידע ולהודיע בכל יום, שאין יודעין כלל וכו'. ועל ידי זה דייקא תתחזק בצעקה ותפילה להשם יתברך, כמו שסיים אז בשיחתו זאת, עד שיבוא לשמחה גדולה על ידי זה, ולשוב אל התמימות והפשיטות. לבטוח בה' ובישועתו, ולבלי להיות נחפז ומבוהל משום דבר, רק ליישב דעתו בכל עת (מכתב ת"צ החדש).

²⁷ המכוון והכוונה, שעל ידי הצעקה והתפילה יתהפך הכל לטובה כמו"ש בעל"ת ובליקו"ה בהמשך השיחה הזה.

רק שלא להתייאש מן הצעקה ומרחמים ותחנונים, ויתהפך הכל לטובה (על"ת סי' ש') שלא לייאש עצמו מן הצעקה והתפילה והתחינה והבקשה וכו', מע שרייט מע בעט וכו' (על"ת מכתב תק"כ) ויש ענין שיתתקן הכל, ויתהפך לטובה וכל העוונות יתהפכו לזכויות, רק שלא יתייאש עצמו מן הצעקה והתפילה והתחינה, וכמו ששמעתי מפיו ז"ל כמבואר במקומו (שיחות הר"ן סי' ג') עיי"ש (הל' רבית ה"ה אות כ"ו). כמו שהזהיר אדומ"ר ז"ל ואמר רק שלא יתייאש מן הצעקה והתפילה, אבי מע אין זיך ניט מייאש פון שרייען מע שרייט מע בייט וכו', ואז הכל מתהפך לטובה וכו' (הל' תפלת המנחה ה"ז אות פ"ט).

²⁸ השי"ת גדול מאוד ואין יודעים כלל, והכל מתהפך לטובה, בכחו הגדול, שממשיך חסדים נפלאים חדשים בכל עת (על"ת סימן ט"ו). וכמו שדיבר אדומ"ר ז"ל הרבה בזה, שבדורא צריכין לשמור עצמו מן החטא, ואפילו מפגם כל שהוא, אבל אף אף על פי כן, אפילו אם נכשל כמו שנכשל, אפילו אלפים ורבבות פעמים. אף על פי כן בכל עת ורגע חסדי ד' לא תמנו, ויכולין בכל עת לקרב עצמו להשם יתברך מכל מקום שהוא, כי גדול ה' מאוד ולגדולתו אין חקר וכו', ויש ענין שיתהפך הכל לטובה וכו', כמבואר שיחות קדושות אלו בספריו הקדושים, ויותר מזה דיבר עמנו פה אל פה (הל' שבת ה"ז אות ס"ג). השם יתברך גדול מאוד ולגדולתו אין חקר, ויש ענין שנתהפך הכל לטובה, וזדונות נתהפכין לזכויות, רק חזק ואמץ (ליקוטי עצות התחזקות אות ל"ז, וכע"ז בליקו"מ ה"ב סי' מ"ט).

²⁹ כל זמן שהאדם שומר עצמו מכל מיני מחלוקת על האמת, ומבטל דעתו נגד דעת התורה והצדיקים אמתיים יש לו תקווה לעולם יהיה איך שיהיה. כי גדול השם ואין יודעין כלל וכו', כנרשם שיחה קדושה זאת בספר חיי מוהר"ן (סי' ס"ז). ומובן שם שעיקר התקוה והתיקון, על ידי שמאמינים בגדולת ה', ותורתו, וצדיקיו, ושאין יודעין כלל וכו' (הל' נטילות ידים ה"ז אות ט')

כ"ד. וכתב מוהרנ"ת מה ששאל מרבינו הק' אחר השיחה הנ"ל, ושאלתי אותו הלא כבר אמרתם שעתה נודע לכם ענין תכלית הידיעה אשר לא נדע וכו', השיב, זינט איך בין ארויס פון ברסלב ביז אהער ווייט איך שוין אויך ניט, כל זה אמר בשעת השיחה הנ"ל (חיי מוהר"ן סי' ס"ז)

כ"ה. וסיפר מוהרנ"ת מה שדיבר עם רבינו ז"ל, אחר השיחה הקדושה הנ"ל, בזה"ל, ואמרתי לפניו בהתעוררות הלב, אף על פי כן השם יתברך יגמור כרצונו, גאט זועט פארט אויס פירין. השיב לי בלשון תמיה, מה הוא זה שאתה אומר שהם יתברך יגמור, הלא השם יתברך גומר תמיד, וואס איז ער זועט אויס פירין. גאט פירט תמיד אויס (חיי"מ סימן קפ"ח). גם כשנסע לאומאן, ואני נסעתי עמו, דיבר עמי מענין שהשי"ת גומר תמיד (חיי"מ סי' רכ"ט).

והצדיק האמת זכה לזה בתכלית השלימות שאין שלימות אחריו, כי אפילו כשזוכה לתכלית שלימות התשובה, עדיין עושה תשובה בכל פעם על השגתו הראשונה, וכן נוהג כל ימיו שבכל פעם עושה תשובה על תשובה. ואפילו כשזוכה למדרגה והשגה עליונה וגבוהה מאוד מאוד, שנדמה שאין למעלה הימנה, הוא אומר מי יודע מה יש עוד, כי לגדולתו אין חקר, כאשר שמעתי ממנו ז"ל בזה, וכמבואר מזה בשיחותיו הקדושות בספר חיי מוהר"ן עיין שם בכמה מקומות (סי' רס"ז רפ"ב רפ"ג ועיין בשיחות הר"ן סי' קע"ט). וכל מי שאוחז עצמו בצדיק הזה, בוודאי יהיה לו אחרית טוב אמתי ונצחי אפילו אם יעבור עליו מה (הל' ברכת הפירות ה"ה אות י"ב) באמת עיקר התיקון של כל אחד הוא על ידי מה שכתבנו לקמן (שם בליקו"ה אות צ"ז) שהשם יתברך גדול מאוד ואין יודעין כלל וכו', וצריכין רק לבטל דעתו נגד הצדיק וכו' (הל' תפלת המנחה אות ח'). והעיקר לידע שאין יודעין כלל. והפה הקדוש שאסר לנו כל האיסורים, הוא בעצמו אמר שהכל יכולין לתקן על ידי כח הצדיק, שיודע כל זה (הל' תפלת המנחה ה"ז בסוף ההלכה בר"פ). בוודאי כשיש בו עדיין נקודה טובה שלא יחלל שם שמים בפרהסיא, בוודאי עדיין צועק להשם יתברך וכו', ועל ידי זה יזכה לתשובה, עד שיתהפכו העוונות לזכיות, בכח הצדיקים אמתיים (הל' תפלת המנחה ה"ז בסוף ההלכה בר"פ).

מה שאמר שהשי"ת גדול מאוד ואין יודעים כלל, והכל מתהפך לטובה, בכחו הגדול, שממשיך חסדים נפלאים חרשים בכל עת (על"ת סימן ט"ז) ולה' הישועה שיתהפך הכל לטובה, וכל העוונות יתהפכו לזכיות, הכל בזכותו וכחו הגדול ונורא מאוד, כאשר שמעתי מפיו הק' בפירוש (סי' ק"ג) והכל יתהפך לטובה, על ידי הניגון של ע"ב נימין (מכתב תע"ב) סע זועט אלץ איבער פליהן. און מיר האבין אף אימיצין צו דופין. גאט איז גרויס און גרויס, און מע ווייסט גאר ניט, און פירט תמיד אויס (מכתב תע"ט).

פרק ד'

הספות וביאורים³⁰

גדול ה'

כ"ו. בהשיחה מתחילה בלשון "הפליג מאוד בגדולת השי"ת" וכו' (חיי"מ סי' קפ"ה). ולשון הזה "גדול ה'", מוזכר פעמים רבות בעל"ת, כי בשמענו אז מאת רבינו הק' מילים אלו, "גאט איז גרויס" וכו', האיר בו והנחיל אותו רבינו הק' מדריגה גדולה בגדלות ה', ורואים שמוהרנ"ת מתלהב הרבה פעמים בדיבור הזה לבד "גדול ה'".

והא לך לשונות מהמכתבים הק' שמוהרנ"ת מתלהב מגדולת ה' שמשיג [אף שלא נזכר מפורש במקומות אלו שהכוונה להשיחה הקדושה הזו, אבל המעיין בפנים יראה שעליו קאי].

³⁰ לה' התקוה שיתקן הכל ויתהפך לטובה, כי מאוד עמקו מחשבותיו יתברך. והכל בכלל מה ששמעתי מפיו הקדוש בנסעי עמו יחד מברסלב לאומאן להסתלק שם ברום רום גבהי מרומים וכו'. מה שנעשה אז בכל רגע ורגע אי אפשר לשער אפילו מה שמתנוצץ בלבי מזה, מכל שכן מה שלמעלה למעלה מהתנוצצות שבדעתי ולבי. ואז אמר בזה הלשון, "גאט איז גרויס, מע ווייסט גאר ניט, סע טוהין זיך אף דער וועלט אזוני זאכין מע ווייסט גאר ניט וכו'". ואם אמנם כבר דברנו בזה הרבה כמה פעמים, וגם קצתו נרפס מזה בספר סיפורי מעשיות. עם כל זה עדיין צריכין למודעי, לידע ולהודיע בכל יום, שאין יודעין כלל וכו'. ועל ידי זה דייקא תתחזק בצעקה ותפלה להשם יתברך, כמו שסיים אז בשיחתו זאת, עד שיבא לשמחה גדולה על ידי זה, ולשוב אל התמימות והפשיטות. לבטוח בה' ובישועתו, ולבלי להיות נחפז ומבוהל משום דבר, רק ליישב דעתו בכל עת (מכתב ת"צ החדש).

ומי ששומע ומשים אל לבו שיחה הקדושה הזאת, שנאמר אחר שגילה מה שגילה, תורות נוראות ונשגבות כאלה, מעשיות כאלה, התגלות אלקות כזה, עצות עמוקות נוראות ונפלאות כאלה, אשר לא נתגלו מעולם, מים חיים קרים נוזלים, מעיני הישועה כאלה וכו' וכו'. אחר כך צעק שאין יודעין כלל וכו' כנ"ל. על ידי זה תוכל גם אתה להרגיש בלבך מה שאי אפשר לספר בפה, בבחינת נודע בשערים בעלה (משלי לא, כג). כל חד כפום מה דמשער בלביה. ותוכל לומר בהתעוררות חדש, גדול ה' ומהולל מאוד ולגדולתו אין חקר (תהלים קמה, ג) וכן בכל מקום שמדברים מגדולת הבורא יתברך, יכולים לזכות על ידי זה, שבחמלת ה' יפתח לנו אור האין סוף, עד שנזכה לומר דיבורים בהתלהבות הלב ובמסירת נפש. ויתר מזה אי אפשר לבאר אפילו פה אל פה, מכל שכן בכתב. ה' אלקי גדלת מאוד (תהלים קד, א) ואני מפרש לעצמי עתה פסוק זה כך, ה' אלקי, שאפילו התגלות אלקותך גדולתך שאתה מאיר בלבי, שזה בחינת "אלקי", גם בזה גדלת מאוד וכו'. מכל שכן שאני יודע שלגדולתך אין חקר כלל וכו' כנ"ל. וכל זה אי אפשר לבאר וכמעט שלא ניתן לכתוב. אך לא יכולתי להתאפק מעוצם תשוקתך הטובה. אך אחר שהזמין השם יתברך דברים אלה עתה תחת קולמוסי.

אהובי בני חביבי שים לבך היטב לדברי אלה וכו'. כי כבר הקדים לנו רפואה נצחיית למכותינו המופלאות מאוד רחמנא ליצלן, מכות הנפש, שזה עיקר הצרה הגדולה מכל הצרות, בפרט כפי שיודע כל אחד בנפשו. אבל כנגד כל זה דייקא יצא מפיו הקדוש כל השיחה הנוראה הנ"ל, המתחלת בלשון אשכנז: גאט איז גרויס מע ווייסט גאר ניט וכו', עד שבסוף אמר כנ"ל, כאשר אני זכיתי לשמוע כל זה מפיו הקדוש בעצמו. שמה שסיפר כל זאת לפני, אף על פי שכוונתו עמוק עמוק מאוד מאוד, אבל מה שנוגע אלינו, אמרה, רק כדי שגם אנחנו נאמין בעוצם גדולתו יתברך וכו', להתחזק על ידי זה דייקא, ולבלי להתייאש מן הצעקה וכו' בכל מה שיעבור עלינו ועל בנינו וכו' ועל כל דורות וכו'. כי גדול ה' ואין יודעין כלל. ויש ענין שמתהפך הכל לטובה (מכתב תק"כ).

והכלל כי השי"ת גדול מאוד, ואין אנו יודעים כלל, הנפלאות והחידושים שנעשין בעולם בכל יום ועת פלאי פלאות מה רבו מעשי ה' (מכתב י"ב) דע בני כי השי"ת גדול מאוד, ואי אפשר לדבר בזה כלל, אפילו מה שמתנוצץ בלבי, וקוינו לה' שהכל יתהפך לטובה, כל מה שעובר על כל אחד ואחד (מכתב מ"א) השם יתברך גדול מאוד ולגדולתו אין חקר, ובגדולתו הנוראה ששם ענותנותו יכולין לשמוח לעולם אפילו איך שהוא (מכתב צ"ה) גדול ה' מאוד וכו' שאי אפשר לדבר בזה כלל (מכתב קי"ד) וגם היום תדע ותזכור מחדש כי השם יתברך גדול מאוד, ועד הנה עזרנו רחמיו הרבה מאוד, ותאמין כי חסדי ה' לא תמנו ולא כלו רחמיו לעולם, והכל יתהפך לטובה בקרוב בעזרת השם יתברך וכו', ועל כוחו של זקן דקדושה תסמוך ותשען, שהוא יכול להפוך הכל לטובה (מכתב קכ"א) אני מאמין באמונה שלימה כי החסדים מתחדשים בכל בקר וכו', עד אשר הכל יתהפך לטובה, כי גדול ה', ועיקר גדולתו הוא מדת החסד שנקרא גדולה, נמצא שאין חקר לחסדו (מכתב רמ"ט) תדע ותזכור היטב בכל יום, כי גדול ה' ולגדולתו אין חקר, ובכל יום ועת נעשים ונתחדשים חידושים נפלאים בעולם, והכל להודיע ולרמז ולהזכיר את כל אדם גדולתו וממשלתו יתברך (מכתב רע"ב) זכרו היטב מה שנעשה בעולם עם כל אחד ואחד, כי לא דבר ריק הוא מה שנעשה בכלל, ועם כל אחד בפרט, בכל עת ובכל יום. גדולים מעשי ה', מאוד עמקו מחשבותיך (מכתב שמ"א החדש)

איטליבע צו איז זייער טייער

כ"ז. ותזכור היטב מה שדיברנו כמה פעמים, כי לגדולתו אין חקר, והכל מתהפך לטובה, בפרט על ידי איזה המשכה כל שהוא אל הקדושה, שזה יקר מאוד בעיניו יתברך, כי מדה טובה מרובה (מכתב צ"ט). אצלו יתברך יקר מאוד כל העתקה וניתוק מן הרע, אפילו אם האדם הוא כמו שהוא, כמו שאמר בפירוש, **סע איז אוודאי וכו'** (כאומר שכבר תעינו ונתעינו הרבה וכו') אבל **איטליכיר צי איז זייער טייער וכו'**, ואמר, **וויא אזוי סע איז אבי מען דער האלט זיך**, ובפרט מה שאמר בסוף, **גאט איז גרויס מען ווייסט גאר ניט**, וזה העיקר העולה על הכל (מכתב ת"א).

גאט איז גרויס מען ווייסט גאר נישט

כ"ח. ורק זאת נחמתי בעניי מה שאני זוכר בכל פעם שאמר, "השם יתברך גדול מאוד ואין יודעין כלל, כי נעשים דברים כאלה בעולם ואין יודעין כלל". מה אומר לך בני חביבי מה שמתנוצץ בלבי מזה, ולדעתי עתה גם אתה וגם כולכם תוכלו להחיות עצמיכם בזה (סי' רס"ז). וגם תזכור מה ששמעתי מפיו הקדוש בזה הלשון, **גאט איז גרויס, מען ווייסט גאר ניט, סע טוהען זיך אויף דער וועלט זאבען, מען ווייסט גאר ניט וכו' וכו'**, רק שלא להתייאש מן הצעקה ומרחמים ותחנונים, ויתהפך הכל לטובה (סי' ש') ואל תשכח כי גדול ה' ואין יודעין כלל וכו' (סי' של"א)

וזכור היטב מה שאמר שאין יודעין כלל וכו', כי גדול ה' וכו', ולגדולתו אין חקר וכו' (מכתב שפ"א). וכן הרבה [רביז"ל] לדבר בזה, והרבה מזה נדפס ונכתב, רק צריכין לחזור בכל יום, גדול ה' ומהולל מאוד, **גאט איז גרויס מען ווייסט גאר ניט, אפילו אייער זאך וכו' (מכתב תל"א)** וכן הרבה לדבר בזה, והרבה מזה נדפס ונכתב. רק צריכין לחזור בכל יום, גדול ה' ומהולל מאוד (תהלים מה, ב) **גאט איז גרויס, מען ווייסט גאר ניט, אפילו אייער זאך וכו' (מכתב תע"ב)**.

אפילו אייער זאך ווי איטליכער איז געפאלן וכו'

כ"ט. **גאט איז גרויס, מען ווייסט גאר ניט וכו'**. אפילו אייער זאך וויא היין איטליכיר איז גיפאלין, סע פאר האנדין אבער אזוי אה זאך וואס סע איז גאר עפים אנדירש וכו' (מכתב ק"ב). אשרינו שזכינו לראות לשמוע מה שראינו ושמענו, ובכל פעם אמר שאין יודעים כלל, ושהאין יודע שלו הוא חידוש יותר מהדיעה שלו. וכל זה אי אפשר לבאר בכתב, כי הוא לכלל חד כפום מה דמשער בלביה.

ובעוצם רחמיו יתברך זכינו שגם ענין הנפלא הזה הכנים בנו, שיהיה נצרך לנו לכל אחד ואחד אפילו בכל הירידות שבעולם, כי סיים אחר כך "ואפילו אתם וכו', שכל אחד נפל למקום שנפל וכו', אבל וכו'". היינו "שגדולתו אין חקר ואין יודעין כלל, על כן יש תקווה לאחריתנו אפילו להגרועים שבגרועים וכו', והעיקר שלא יתייאש עצמו מן הצעקה ומהתחנונים וכו'". זכור כל זה בכל יום (מכתב רי"א).

געוואלד שרעק דיך ניט מיין ליב קינד, שרעק דיך ניט, גאט איז מיט דיר באמת. זכור מה שאמר אדמו"ר ז"ל גאט איז גרויס, מען ווייסט גאר ניט וכו', אפילו אייער זאך וזיהין איטליכער איז גיפאלן וכו', אבל יש ענין שנתהפך הכל לטובה, כי לגדולתו אין חקר. ותדע ותאמין באמת, כי גם אתה כמו שהוא עתה, כלול בדבריו הקדושים האלו. ואפילו הגרוע יותר חס ושלוש אלפים ורבבות מדרגות כלול גם כן בדבריו אלו. והלוואי היה שומע דברים אלו היה מחיה עצמו בחיי עולם לנצח, ולא היה אובד את עולמו (מכתב רי"ג).

וכבר דיברנו הרבה בזה, וצריכין לחזור בכל יום מה ששמעתי מפיו הקדוש ז"ל "השם יתברך גדול מאוד, ונעשים דברים כאלה בעולם, ואין יודעין כלל, ואפילו מה שנעשה עמכם וכו' וכו'". ובוודאי כבר שמעת מזה מאתי, ועדיין אתה צריך לרחמים רבים שתזכה להרגיש נפלאות נוראות גדולות הדברים האלה. והכלל שאין יודעין כלל, וכמו שיכולים לקלקל כן יכולין לתקן (מכתב רי"ג) זאת נחמתי בעניי מה שאני זוכר בכל פעם שאמר, "השם יתברך גדול מאוד ואין יודעין כלל, כי נעשים דברים כאלה בעולם ואין יודעין כלל" (מכתב רס"ו).

וסיים, אבי מען איז זיך ניט מייאש פון שרייען

ל. גם הפליג מאוד בגודל מעלת התשובה, ואפילו כשנופלים מאוד ח"ו למקום שנופלים, אף על פי כן אסור לייאש עצמו, כי עיקר התורה הוא שהשם יתברך הזהיר לעשות אלו המצוות, ושלא לעשות עבירות ח"ו, וכשעוברים ח"ו איזה עבירה, אזי מועיל תשובה. ותשובה הוא בחינה שהוא גבוה למעלה מן פגם העבירה. ואי אפשר לבאר ענין זה, כי הוא דברי נסתרות, רק הכלל שמכל הנפילות והירידות שבעולם רח"ל יכולים לחזור אליו יתברך, כי לגדולתו אין חקר, רק שלא יהיה מייאש עצמו מלצעוק אל ה'³¹ ולהתחנן ולהתפלל אליו יתברך תמיד (כת"י מו"ה ר' נפתלי שיחות הר"ן סי' ג')

תדע ותזכור היטב מה שאמר אדמו"ר ז"ל, ותחזור דברים אלו ותשימם על לבך היטב, מה שאמר בזה"ל, גאט איז גרויס, מען ווייסט גאר ניט וכו'. אפילו אייער זאך וזיא הין איטליכיר איז גיפאלן, סע פאר האנדין אבער אזוי אה זאך וואס סע איז גאר עפיש אנדירש וכו'. וסיים, אבי מען איז זיך ניט מייאש פון שרייען (על"ת מכתב ק"ב).

יש ענין שנתהפך הכל לטובה

ל"א. לפי גדולת השם יתברך ועוצם רוממותו יתברך, בתנועה קלה בעלמא ובהסתכלות בעלמא שאינו כראוי, לפי כבודו יתברך, היה ראוי לבוא על האדם מה שראוי חס ושלוש. אך השם יתברך מלא רחמים, וכל העולם מלא רחמנות, והוא יתברך רוצה מאוד בהעולם. על כן אהובי אחי אתה

³¹ וע"ע בשיחות הר"ן (סי' קכ"ט) שאמר רבינו ז"ל אפילו כשנופלים לפעמים לתוך רפש וטיט שקשה לו מאוד לצאת משם, צועקים וצועקים וצועקים, ואמר בלשון אשכנז, און אפילו אז מעפאלט אין א בלאטי אריין, שרייט מען און מען שרייט און מען שריט, והגביה ידיו קצת, ולא אמר יותר, עכ"ל"ק.

המעייין, נפשי ולבבי, חזק ואמץ מאוד, ובטח בה' כי כל מה שעובר עליך הכל לטובתך, ותסמוך על רחמיו המרובים בלי שיעור, כי השם יתברך גדול מאוד ולגדולתו אין חקר, ויש ענין שנתהפך הכל לטובה, וזדונות נתהפכין לזכויות, רק חזק ואמץ (ליקוטי עצות התחזקות אות ל"ז, וכע"ז בליקו"מ ח"ב סי' מ"ט).

מה שאמר שהשי"ת גדול מאוד ואין יודעים כלל, והכל מתהפך לטובה, בכחו הגדול, שממשיך חסדים נפלאים חדשים בכל עת (על"ת סימן ט"ז). ולה' הישועה שיתהפך הכל לטובה, וכל העוונות יתהפכו לזכויות, הכל בזכותו וכחו הגדול ונורא מאוד, כאשר שמעתי מפיו הק' בפירוש (סי' ק"ג). ותסמוך על כוחו של זקן דקדושה שהכל יתהפך לטובה, כי עוונות יתהפכו לזכויות, כי גדול ה' מאוד וכו' שאי אפשר לדבר בזה כלל (על"ת מכתב קי"ד) ועל כוחו של זקן דקדושה תסמוך ותשעון, שהוא יכול להפוך הכל לטובה (מכתב קכ"א) "גאט איז מיט דיר שרעק דיך ניט מיין קינד", גלייב מיר אז מיינע רייד זענין דורך אמת, אז דער רבי ע"ה מיינט טאקי דיך, איך זאג דיר פין זייניט וועגנין, "גאט איז מיט דיר, סע וועט אלץ נתהפך לטובה וועריין" (סי' שנ"ג)

גאט פירט תמיד אויס

ל"ב. ודבריו ז"ל חיים וקיימים שאמר "גאט איז גרויס מע ווייסט גאר ניט, גאט פירט תמיד אויס" (מכתב קע"ד בסוף). סע וועט אלץ איבער פליהין. און מיר האבין אף אימיצין צו דופין. גאט איז גרויס און גרויס, און מע ווייסט גאר ניט, און פירט תמיד אויס (מכתב תע"ט).

פרק ה'

ליקוטים מספרי רבינו זמורהרנ"ת ז"ל

ל"ג. הפליג מאוד בגדולת הבורא יתברך שמו, ואי אפשר לבאר זאת בכתב. ואמר כי לגדולת הבורא יתברך אין שיעור, כי נעשים דברים נוראים בעולם, נפלאים ונוראים מאוד, ואין יודעים כלל. היינו שעדיין אין יודעים שום ידיעה כלל כלל לא.

וגם מה שמובא (בספר בחינת עולם יג, לג). כי תכלית הידיעה אשר לא נדע, היינו גם כן אצל כל ידיעה וידיעה, היינו שאפילו כשמגיעין להתכלית של הידיעה דהיינו לא נדע, אף על פי כן עדיין אין זה התכלית, כי זה התכלית הוא רק באותה הידיעה, אבל בהידיעה הגבוה ממנה עדיין לא התחיל בה כלל, וכן למעלה מעלה. נמצא שלעולם אין יודעין כלל כלל לא, ואף על פי כן אין זה התכלית, כי עדיין לא התחיל כלל לידע בידיעות שלמעלה מזאת הידיעה שהגיע בה אל התכלית שלא נדע וכו'.

גם הפליג מאוד בגודל מעלת התשובה. ואפילו כשנופלים מאוד ח"ו, וכל אחד נפל למקום שנפל רח"ל, אף על פי כן אסור לייאש עצמו, כי תשובה גבוה למעלה מן התורה, על כן אין שום ייאוש בעולם, כי אם יזכה יהיו נעשין מעוונותיו ענין אחר לגמרי, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל (יומא פו ע"ב) שנתהפכין העוונות לזכויות, ויש בענין זה סתרי נסתרות. רק הכלל שמכל הנפילות והירידות שבעולם רח"ל יכולים לחזור אליו יתברך בנקל, כי לגדולתו אין חקר (תהלים קמה, ג). והעיקר שהכל תלוי בו שלא יהיה מייאש עצמו מלצעוק אל ה', ולהתחנן ולהתפלל אליו יתברך תמיד (שיחות הר"ן סי' ג).

ל"ד. השם יתברך ברוך הוא גדול מאוד ולגדולתו אין חקר, ואין יודעין כלל, כי נעשים בעולם דברים נוראים ומעשים רבים לאין תכלית ושנוים וחידושים רבים ונפלאים, ואין יודעים כלל, ואי אפשר לדבר בזה, כל כל חד כפי מה דמשער בלביה, יכול להבין מרחוק שאין יודעים כלל, ואף על פי כן עדיין הוא רחוק מאוד מתכלית הידיעה שלא נדע, כי עדיין לא התחיל לידע כלל.

ועיין בפנים שיחות נפלאות בזה, ואיך להתחזק על ידי זה לבל יפול בדעתו לעולם, אפילו אם נפל למקום שנפל חס ושלום, אל יתיאש עצמו מן הצעקה לעולם, כי השם יתברך גדול מאוד, ויכול להתהפך הכל לטובה וכו', עיי"ש (ליקוטי עצות ערך השגות והתנוצצות אלקות אות ט"ו).

ל"ה. בהיותו יושב על העגלה בעת שנסעתי עמו מפה ברסלב לאומין להסתלק שם, ענה ואמר השם יתברך גדול מאוד ואין יודעים כלל וכו'. ואמר בלשון אשכנז בזה"ל גאט איז גרויס, ומשך תיבת "גרויס" בנעימות נפלא למעלה, ואי אפשר לצייר זאת בכתב כלל, מען ווייסט גאר ניט סע טואין זיך אויף דער וועלט א זעלבע זאכין מען ווייסט גאר ניט. ושאלתי אותו הלא כבר אמרתם שעתה נודע לכם ענין תכלית הידיעה אשר לא נדע וכו', השיב, זינט איך בין ארויס פון ברסלב ביז אהער ווייט איך שוין אויך ניט, כל זה אמר בשעת השיחה הנ"ל (חיי מוהר"ן סי' ס"ז).

ל"ו. כל זמן שהאדם שומר עצמו מכל מיני מחלוקת על האמת, ומבטל דעתו נגד דעת התורה והצדיקים אמתיים יש לו תקווה לעולם יהיה איך שיהיה. כי גדול השם ואין יודעין כלל וכו', כנרשם שיחה קדושה זאת בספר חיי מוהר"ן (סי' ס"ז) ומובן שם שעיקר התקווה והתיקון, על ידי שמאמינים בגדולת ה', ותורתו, וצדיקו, ושאר יודעין כלל וכו' (הל' נטילות ידיים ה"ו אות ט')

ל"ז. והצדיק האמת זכה לזה בתכלית השלימות שאין שלימות אחריו, כי אפילו כשזוכה לתכלית שלימות התשובה, עדיין עושה תשובה בכל פעם על השגתו הראשונה, וכן נוהג כל ימיו שבכל פעם עושה תשובה על תשובה. ואפילו כשזוכה למדריגה והשגה עליונה וגבוה מאוד מאוד, שנדמה שאין למעלה הימנה, הוא אומר מי יודע מה יש עוד, כי לגדולתו אין חקר, כאשר שמעתי ממנו ז"ל בזה, וכמבואר מזה בשיחותיו הקדושות בספר חיי מוהר"ן עיין שם בכמה מקומות (סי' רס"ז רפ"ב רפ"ג ועיין בשיחות הר"ן סי' קע"ט) וכל מי שאוחז עצמו בצדיק הזה, בוודאי יהיה לו אחרית טוב אמיתי ונצחי אפילו אם יעבור עליו מה (הל' ברכת הפירות ה"ה אות י"ב)

ל"ח. האדם צריך לדעת שהשם יתברך גדול מאוד ולגדולתו אין חקר. ואין אנו יודעים כלל. וכמבואר שיחה זאת מרבינו ז"ל בס' סיפורי מעשיות בסופו. ובאמת שיחה זאת א"א לבארה בכתב. רק מי שזכה לשמוע יכול להבין איזה רמזים משם. אבל הכלל שאין שום אדם יודע כלל גדולתו יתברך ורחמנותו עד אין סוף. וע"כ כ"א אפילו אם נפל למקום שנפל אעפ"כ לעוצם גדולתו ורחמנותו יתברך. יש ענין שיכול להתהפך הכל לגמרי מרע לטוב ועוונות יתהפכו לזכויות. כמו שאמר רבינו ז"ל בפירוש (תפלת המנחה ה"ה אות ה').

ל"ט. ועל כל פנים לית רעותא טבא דאיתאביד (זה"ב דק"נ ע"ב) וכו', כמבואר בדברינו הרבה בזה. ואי אפשר לבאר הכל בכתב. ורק בשביל זה צריכין לנסוע ולילך רגלי לצדיקים ותלמידיהם, ולקיים (אבות פ"ב מ"ו) עשה לך רב וקנה לך חבר, הכל בשביל לקבל עצות אמתיות הנמשכים ממים עמוקים מאוד, שעל ידי זה דייקא יש תקווה טובה לאחריתו. ועל כל באמת עיקר התיקון של כל אחד הוא על ידי מה שכתבנו לקמן (אות צ"ז) שהשם יתברך גדול מאוד ואין יודעין כלל וכו' וצריכין רק לבטל דעתו נגד הצדיק³² וכו' (תפלת המנחה ה"ז אות ח').

³² וענין זה שהכל נתקן בכח הצדיקים, מבואר באריכות נפלא שם בליקו"ה בכל הדרוש, ועיי"ש (באות כ"ג ובאות ל"ב) שהעיקר הוא על ידי כח הצדיקים רק שצריכין התעוררות ולא להתלוצץ מדרכיהם ח"ו.

מ. אין לך דבר שעומד בפני התשובה, ועד יום מותו תחכה לו אם ישוב וכו' כי אפילו אם חטא כמו שחטא, אלפי אלפים ורבבות פעמים, עם כל זה בכל פעם שמתעורר באיזה התעוררות לשוב אל ה', אין שום התעוררות נאבד כמ"ש בזוהר הקדוש לית רעותא טבא דאיתאביד, ובפרט כמו שהאריך אדומ"ר ז"ל בענין זה הרבה, וכמובא בדברינו הרבה בזה.

בי על ידי התשובה נתהפכין העונות לזכיות, כי נעשה תיקון על ידי הקלקולים, כי כל מה שקלקל והמשיך האור למקום שהמשיך למקומות המזוהמים רח"ל, שזה עיקר הקלקול. אבל אחר כך כשנתעורר בתשובה, הוא מקים הכל, ואזי נעשה על ידי זה דייקא כלים חדשים, ונמשך לתוכן אור חדש נפלא, כי על ידי שהמשיך האור למקומות גסים וכו', על ידי זה נתעבו הכלים, ויכולין אחר כך לזככם שיתהפך לטובה, שדייקא על ידי זה יתהוו כלים נפלאים לקבל האור חדש, שלא היו יכולים לקבל מקודם. כי לא היה אפשר להתעבות הכלים כי אם על ידי זה, שזהו בחינת ירידה תכלית העליה, עונות נתהפכין לזכויות (יומא פ"ו ע"ב) התרחקות תכלית התקרבות, שכל זה היא בחינת תיקון מיתה המלכים, שדייקא על ידי מיתתם ושבירתם, נמשך אור מ"ה החדש הגדול ביותר, כמובן בכתבים (ע"ח שער י" פ"ב).

אבל כל זה לאו כל אדם זוכה, כי אם בכח הצדיקים הגדולים שיודעים סוד זה לעומקו, שהם יכולים לעורר בני אדם בתשובה, ולחזק את כל אחד, ולהעלות כל מיני התעוררות בעלמא, כל נקודה ונקודה טובה, ולתקן על ידי זה כלים נפלאים, באופן שיתתקן כל אחד ביתר שאת, על כן באמת מי שרוצה לחוס על חייו, צריך לחפש ולבקש כל ימי חייו נפשו לנצח, שיזכה למצוא צדיק כזה שיוכל לעסוק בתיקונו וכו'.

וזה בחינת תשב אנוש עד דכא (תהלים צ, יא) עד דכדוכה של נפש (רו"ר פ"ו ס"ד) ותאמר שובו בני אדם וכו'. כי כל זמן שהאדם חי על פני האדמה יש לו כח לתקן הכל, בכח הצדיקי אמת, שיכולים להפוך כל הירידות לעליות, כל העונות לזכויות, כי עושין על ידי זה דייקא כלים נפלאים לקבל האור אין סוף כראוי, בבחינת הנ"ל, רק העיקר שישמע לדבריהם, וילך בדרכיהם מעתה עכ"פ, ויסלק חכמתו כאילו אין לו שום שכל, רק יבטל דעתו לגמרי נגדם, שזהו בחינת כי אתם המעט וכו' הנ"ל, בחינת מאן דאיהו זעיר הוא רב וכו' (תפלת המנחה ה"ז אות ל"ב ול"ג).

מ"א. במדרש רבה, יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו, וישוב אל ה' וירחמהו, ואל אלהינו כי ירבה לסלוח (ישעיה נה), זו רבנן ור' שמעון בן יוחאי, רבנן אמרי כל הכפרות הראה לו הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו ע"ה, חוץ מעשירית האיפה. ור' שמעון בר יוחאי אומר אף עשירית האיפה הראה לו הקב"ה לאברהם אבינו, נאמר כאן "אלה" ונאמר להלן "אלה", מה "אלה" האמור כאן עשירית האיפה, אף "אלה" האמור להלן עשירית האיפה. "ואל אלקינו כי ירבה לסלוח", ר' יהודה בר סימון בשם ר' זעירא, אף הקב"ה וזיתר לנו סליחה אחת משלו. ואיזו, זו עשירית האיפה (ויק"ר פ"ג ס"ג) עשירית האיפה (ויקרא ו, ג) וכו', ולא עוד, אלא שכל הקרבנות אינן באים חציים וזו באה חציים "מחציתה בבקר ומחציתה בערב". ולא עוד אלא כל מי שהוא מקריב אותה מעלה עליו הכתוב כאלו הוא מקריב מסוף העולם ועד סופו שנאמר (מלאכי א, יא) "כי ממזרח שמש עד מבואו וגו'" (ויק"ר פ"ו ס"ג).

כל אדם שבעולם בכל דרגא ובכל מקום שהוא, אפילו הרחוקים מאוד מאוד, גם לשם מגיע התיקון והעצה הנ"ל של בחינת קרבן עני, שהוא בחינת אחד המרבה ואחד הממעיט וכו'. שבאיזה בחינת התעוררות כל שהוא, בכל נקודה ונקודה טובה, יכולין לשוב להשם יתברך, רק שיבטל גאוותו, וירגיש שפלותו באמת, וירגיל עצמו להתפלל ולפרש שיחתו לפניו יתברך, בבחינת תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו (תהלים קב, א) שישפוך שיחו כמו השופך מים, אפילו אם נדמה לו

שהוא בלי שכל ובלי כוונה הראוי, אף על פי כן את כל אשר עם לבבו ישפוך (שיחו) לפניו יתברך, בבחינת שפכי כמים לבך נוכח פני ה' וכו' (איכה ב, יט). וזה יקר מאוד בעיני השם יתברך, ועל ידי זה יזכה לשוב ולהתקרב אליו יתברך, בחינת ואל אלקינו כי ירבה לסלוח וכנ"ל.

וזה מרומז במה שכתב במדרש הנ"ל, ולא עוד אלא שכל הקרבנות אינם באים חציים וזהו באה חצייה וכו', היינו שאפילו גם מעט התפלה העניה והדלה בחינת מנחת עני עשירית האיפה, שבאה בדלי דלות וכו', גם מעט התפלה הדלה הזאת אינה באה בשלימות כי אם בבחינת חצייה וכו', כי מעורבת במחשבות מקולקולת הרבה וכו', שבוודאי אינה ראויה לעלות, אף על פי כן זהו המעלה של כל בחינת תפלה לעני הנ"ל, שהיא באה חצייה, כי איך שהיא הקדוש ברוך הוא מרחם ומקבלה, מאחר שמרגיש עניותו, ומתגבר להתפלל ולשיח איך שיכול מתוך מרירות דמרירות עניותו ודלותו וכו' וכנ"ל. וזה שמסיים שם ולא עוד אלא כל מי שמקריב אותה מעלה עליו הכתוב כאילו הוא מקריב מסוף העולם ועד סופו וכו', היינו כנ"ל. כי בכל זה גילו לנו חכמינו ז"ל שדייקא תפלה ושיחה עניה ודלה כזאת, מגעת עד אין קץ מסוף העולם ועד סופו וכו', מאחר שמתחזק מגריעות ועניות הדעת כזה, לצעוק ולהתחנן עדיין לפני השם יתברך, כי זה יקר מאוד אצל השם יתברך.

והוא סוד שאי אפשר להשיגו עד היכן רחמיו מגיעים, כל זמן שאינו מתייאש עצמו מהצעקה ותפלה, כמו שגילה אדומ"ר ז"ל בהשיחה הנ"ל המובאה לעיל, עיי"ש היטב (הל' תפלת המנחה אות מ"ד).

מ"ג. תפלת ערבית רשות. ולכאורה קשה אם כן כשזאת התפלה של ערבית היא רשות, אם כן מה תיקן יעקב אבינו, וכי יעלה על הדעת שיש איסור להתפלל בלילה. אך יעקב אבינו צפה וראה עומק אריכת הגלות המר הזה איך הסט"א והיצר הרע מתפשט מאוד מאוד בכלל ובפרט, שזהו בחינת חשכת לילה. והוא בעוצם כחו תיקן שגם אז נוכל להתפלל ולשוב אל ה', שזהו בחינת תפלת ערבית כנ"ל.

אבל ראה שמעוצם מרירת התפשטות הסט"א והקליפות על כל אחד ואחד, אי אפשר לתקן להטיל עליו חיוב להתפלל אז, כי אז בבחינת תוקף מרירת חשכת לילה, הוא בבחינת העדר הדיבור, בחינת נאלמתי דומיה החשתי משוב וכו', שזה נאמר על זמן הגלות, עד שלולי כח הצדיקים הגדולים בחינת יעקב כבר היו הכל מתייאשים לגמרי מלהתפלל ולשוב אז בהתפשטות תהומות רעים וכו' כאלה.

מ"ג. וזה תיקן יעקב אבינו, שהוא בחינת כלל הצדיקים הגדולים, כי ממנו יצאו כולם. שבעוצם כחו תיקן תקנות נפלאות ונוראות מאוד בעת שינתו, ומשם עלה למקום שעלה עד שתיקן, שאפילו בחשכת לילה ואפילה ממש, יתעורר האדם ברצונות חזקים להתפלל ולשוב להשם יתברך, ולא יתייאש מן התפלה והצעקה לעולם, כמו שהזהיר אדומ"ר ז"ל, ואמר רק שלא יתייאש מן הצעקה והתפלה, אבי מע אין זיך ניט מייאש פון שרייאן, מע שרייט מע בייט וכו', ואז הכל מתהפך לטובה וכו' (הל' תפלת המנחה ה"ז אות פ"ט).

מ"ד. ובראשי פרקים (הל' תפלת המנחה ה"ז בסוף) רומז כל בשיחה הקדושה הזאת, וזה לשונו. וכל זה כלול בשיחתו הקדושה גאט איז גרויס, מע ווייסט גאר ניט וכו'. גדול ה' זה בחינת אור האין הסוף המאיר בלב האדם וכו', ואין יודעין כלל, זה בחינת תיקון הצמצום. סע טוהין זיך אוף דער וועלט אזוני זאכין, מע ווייסט גאר נישט. זה בחינת המשכת העולמות, שהם המדות שבני אדם ממשיכין בכל יום ובכל עת, בתוך הצמצום בתוך החלל וכו'. אבל אין יודעין כלל, כי בכל פעם צריכין לחזור

לבחינת צמצום הדעת, שאין יודעין כלל. כי תיכף שיחשוב שיודע, נפגם הכל, כמ"ש על פסוק שלום לרחוק ולקרוב (בסי' ס"ג ליקוטי ח"א).

ואפילו העסק שלכם וכו'. אבל יש ענין וכו'. כי אין יודעין כלל. אך אין באין לזה, הוא על ידי צעקה ותפלה וכו'. כי עיקר התיקון על ידי שמבינים בלבם שאין יודעין כלל, ומתחזקים על ידי זה דייקא לצעוק ולצעוק, ולהתפלל ולבקש רחמים, ואפילו אם נעשה כן אלפים ורבות פעמים, כי אפילו ביום אחד עוברים על האדם מה שעובר בלי שיעור.

והעיקר לידע שאין יודעין כלל. והפה הקדוש שאסר לנו כל האיסורים, הוא בעצמו אמר שהכל יכולין לתקן על ידי כח הצדיק, שיודע כל זה, והגיע לתכלית הידיעה דלא נדע ברום המעלה וכו', ויקיים על כל פנים (קהלת ז, ט"ז) אל תרשע הרבה ואל תתחכם יותר למה תשומם וכו'. כי לגדולתו אין חקר. כי כמו שאי אפשר להבין התחברות יש ואין של תחילת הצמצום של חלל הפנוי כמו שמבואר במק"א (ליקו"מ ח"א סי' ס"ד) כמו כן אי אפשר להבין כל הנ"ל, שכל העבירות פוגמין מאוד מאוד, אבל אין לך דבר שעומד בפני התשובה, ועיקר התשובה הוא כששב בדעתו ובורח ממחשבות רעות להפכם למחשבות טובות וכו', וזה יכול לזכות בכל רגע, אם ירצה, ועיקר על ידי שיבטל דעתו נגד אנשי אמת, שיונקים מהצדיק האמת וכו', שצעק שאין שום ייאוש בעולם כלל, והכל על פי הנ"ל (עיי' שם בפנים שהאריך בכל עניני השיחה הקדושה הזאת).

מ"ה. לבאר קצת מאמרם ז"ל (קידושין מ ע"א) של ר' אילעא אם רואה אדם וכו', ילבש שחורים וכו', וילך למקום שאין מכירין אותו, שהוא בחינת הנ"ל שאין יודעין שם כלל, שם אין מכירין אותו אם פגם, כי אין מגיע שם שום פגם כלל, ועל ידי זה שיקיים דברי רבותינו ז"ל שעל כל פנים לא יחלל שם שמים בפרהסיא, על ידי זה יוכל לזכות לתשובה כמובא בספרים (עיי' בתוס' שם ובמהרש"א). על ויעשה מה שלבנו חפץ וכו', ועל כל פנים לא יהיה נאבד לגמרי, כי בוודאי כשיש בו עדיין נקודה טובה שלא יחלל שם שמים בפרהסיא, בוודאי עדיין צועק להשם יתברך וכו', ועל ידי זה יזכה לתשובה, עד שיתהפכו העוונות לזכויות, בכח הצדיקים אמתיים (בסוף ההלכה בר"פ).

מ"ו. וזה בחינת בקיאות הנזכר (ליקו"מ ח"א סי' ו'). שצריך כל אדם הרוצה לחוס על עצמו ולילך בדרכי התשובה, שהעיקר הוא לקיים אם אסק שמים שם אתה, ואציעה שאול הנך, שאפילו בשאול תחתיות סמוכין להשם יתברך, ואין שום יאוש בעולם, וכמו שדיבר אדומ"ר ז"ל הרבה בזה, שבוודאי צריכין לשמור עצמו מן החטא, ואפילו מפגם כל שהוא, אבל אף על פי כן, אפילו אם נכשל כמו שנכשל, אפילו אלפים ורבות פעמים, אף על פי כן בכל עת ורגע חסדי ד' לא תמנו, ויכולין בכל עת לקרב עצמו להשם יתברך מכל מקום שהוא, כי גדול ה' מאוד ולגדולתו אין חקר וכו', ויש ענין שיתהפך הכל לטובה וכו', כמבואר שיחות קדושות אלו בספריו הקדושים, ויותר מזה דיבר עמנו פה אל פה (הל' שבת ה"ז אות ס"ג).

מ"ז. ואני מבקש ובסתום חכמה תודיעני (תהלים נא, ח) שתודיעני מה שסתום ונעלם ממני, שהוא אמתת רחמין וחסדיך, אשר שגבו ועמקו מאוד ונעלמו ממני, אשר על ידם יש לי גם כן תקוה גדולה, כי מאוד עמקו מחשבותיך ואין אנו יודעין כלל, ויש ענין שיתתקן הכל, ויתהפך לטובה וכל העוונות יתהפכו לזכויות, רק שלא יתיאש עצמו מן הצעקה והתפילה והתחינה, וכמו ששמעתי מפיו ז"ל כמבואר במקומו (שיחות הר"ן סי' ג') עיי"ש (הל' רבית ה"ה אות כ"ו).

מ"ח. בודאי השם יתברך שהוא עצם האמת ידו על העליונה תמיד, וסוף כל סוף יגמור הכל כרצונו, כי אתה מרום לעולם ה' (תהלים צב, ט) וכמו שפירש רש"י לעולם ידך על העליונה. ואפילו עתה בתוקף מרירות הגלות, שהשקך מתגבר כל כך כן מכל הצדדים, והאמת נשלך ארצה,

ונעשה האמת עדרים עדרים, וכל אחד אומר שאצלו האמת, אף על פי כן עצם נקודת האמת מתקיים בנפלאותיו ונוראותיו העצומים, ובכל יום עומדים על נקודת האמת להעלימה ולסלקה ח"ו, והקדוש ברוך הוא מצילה מידם, וכמו שכתוב (שם צג, ד) מקולות מים רבים אדירים משברי ים, שהם הסיבובים והבלבולים וההטעאות, שמשם מתגברים הקולות והחירופים של העכו"ם והרשעים ושל כל בעלי המחלוקת וכו', ומכולם אדיר במרום ה', וכמו שכתוב (שם קיה, טז) ימין ה' רוממה וכו', וכמו שאמר אדמו"ר ז"ל (היי"מ סי' קפ"ח) בלשון אשכנז בזה הלשון: גאט פירט תמיד אויס השם יתברך גומר תמיד (הל' שבועות ה"ב אות ל"ה).

מ"ט. שמעתי מפיו הקדוש ז"ל שיחה נוראה מנוראות גדולת הבורא יתברך, ואי אפשר לבארה בכתב, אך אחר כך בתוך שיחתו הקדושה מגדולת הבורא יתברך נכנס על ידי זה לדברי התחזקות, לחזק את כל אחד ואחד שנפלו מעבודתם, אפילו אם נפלו למקום שנפלו כל אחד ואחד לפי נפילתו, להיכן שנפל רח"ל, כי גדולתו יתברך שגבה מאוד למעלה מהתורה, ששם יכול הכל להתקן וכו', כי תשובה למעלה מהתורה. ושאלתי אותו אבל איך זוכין לזה, והשיב יכולין לבא לזה, ובלבד שלא יתייאשו עצמן מן הצעקה ומתפלה ובקשה, רק לעסוק בצעקה ותפלה ותחנה וכו', ולא יתייגע לעולם עד שיבא לזה לעלות וכו'.

בי עיקר התשובה היא צעקה וזעקה להשם יתברך, כמו שכתוב (תהלים לד, יז-יח) פני ה' בעושי רע וכו' צעקו וה' שמע, ואיתא בספרים (עיין ראשית חכמה שער הקדושה פי"ז) הפירוש כפשוטו שכאשר האלו העושי רע צועקין להשם יתברך אזי ה' שמע ומכל צרותם הצילם. וכן אמרו רבותינו ז"ל (ר"ה י"ח) יפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין. וכן מבואר במקומות אין מספר עוצם מעלת הצעקה להשם יתברך תמיד אפילו אם הוא כמו שהוא, וכמבואר ביותר במזמור הודו שאומרים בערב שבת (תהלים ק"ז). תעו במדבר וכו' ויצעקו וכו', יושבי חושך וצלמות אסירי עני וברזל וכו', ויצעקו וכו', אוילים מדרך פשעם וכו', ויצעקו וכו' יורדי הים וכו' יעלו שמים ירדו תהומות וכו' ויצעקו וכו'. כי כל המזמור הזה מדבר מכל הירידות ועליות העוברים על הרוצים להתקרב להשם יתברך כידוע, וכמבואר מזה בדברינו במקום אחר (ליקו"מ ח"א סי' קס"ג). וכלליות העצה על כל מיני בלבולים ומניעות והסתות וכו', על הכל ויצעקו אל ה' בצר להם וממצוקותיהם יצילם (הל' נדרים ה"ד אות כ"ז).

ג. ועיקר הפתח והדרך הוא לצעוק תמיד מעומקא דליבא להשי"ת יהיה איך שיהיה, ולא יתייאש עצמו מן הצעקה לעולם כאשר הזהירנו על זה אדמו"ר ז"ל פעמים אין מספר בכמה וכמה מיני לשונות וכו'. ידעו לדורות שבכל מה שיעבור עליהם עד ביאת משיח, בכלל ובפרט על כל אחד ואחד יהיה איך שיהיה, לעולם אל יתייאשו עצמן מן הרחמים, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות י" ע"א) אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע את עצמו מן הרחמים. ואמרו (ר"ה ט"ז ע"א) יפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין. וזה שסיפר תפילותיו איך התפלל והתחנן לפני השי"ת, כמו שכתוב (דברים ט, כה-כ"ח) ואתנפל לפני ה' וכו', ואומר וכו', הכל כדי להורות בני ישראל שיתחזקו בתפילה וצעקה להשי"ת תמיד, כי רחמיו אינם כלים לעולם (הל' ערלה ה"ד אות ט"ז)

וזה בחינת התקיעות שהם משולשין בכל הבחינות, כמו שכתוב במשנה (ר"ה פ"ד מ"ט) סדר תקיעות שלש של שלש שלש. כי התקיעות הם בחינת תיקון הקולות שמעוררין ממעמקים, בחינת מן המיצר קראתי יה (תהלים קיה, ה). דהיינו שעל ידי התקיעות ממשיכין על ישראל הארת התשובה, שיזכו תמיד לצעוק להשי"ת מעמקי לבם, מכל מקום שהם, שזה עיקר התיקון כנ"ל וכו'.

ועל כן אנו תוקעין כמה וכמה קולות, כמה פעמים, שלש שלש. כי כן הדבר, שצריכין להרבות בצעקות ושועות להשי"ת כל ימי חייו, ולא יתייגע לעולם. כמו שהזהיר רבינו ז"ל לבל נתייאש מן

הצעקה לעולם. כי התיקון של כל דבר אי אפשר שיהיה נעשה בפעם אחד, ובפרט מי שקלקל כמו שקלקל, בודאי צריך להתמהמה הרבה בתיקונו, בבחינת הבא לטהר מסייעין לו, אומרים לו המתן (יזמא לט) וכו'.

וזה ידוע שהיצר הרע וחיילותיו אורבים לאדם תמיד, ותיכף שמתחיל להתעורר להשי"ת באיזה צעקה ושוועה וכיוצא, אזי הוא מתעורר להתגבר ולהתגרה בו ביותר, מחמת שרואה שזה האדם רוצה לברוח ממנו, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (סוכה נב.) כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו. ומחמת שהאדם עדיין בקטנות גדול, כי עדיין לא נתעורר להשי"ת כי אם מעט, ולא התחיל תיקונו, כי אם פחות מחוט השערה. וגם על זה מתגרה הבעל דבר כנגדו בהתגברות גדול לקלקל ח"ו. על כן קשה מאוד לעמוד כנגדו, ומחמת זה רבים רחוקים מתשובה. כי באמת רוב בני ישראל ככולם מתעוררים בהרהורי תשובה בכל פעם, כי אפילו פושעי ישראל מלאים חרטה (שיחות הר"ן סי' י') אך מגודל ההתגרות וההתגברות של הבעל דבר שמתגרה כנגדו בכל פעם כנ"ל, רבים נופלים מיד, וקצתם לאחר איזה זמן רח"ל. על כן עיקר התקנה רק לצעוק אל השי"ת תמיד.

וזה בחינת שבכל הקולות של שופר תוקעין תקיעה בראש ותקיעה בסוף (ר"ה ל"ד ע"א) כי עיקר הקול הנאמר בתורה הוא תרועה. אך רבותינו ז"ל קיבלו שכל תרועה פשוטה לפנייה ופשוטה לאחריה. כי קול תקיעה שהוא קול פשוט, זה בחינת מה שבתחילת התיקון שקשה להתחלה מאוד כנ"ל, צריכין רק לצעוק קול פשוט להשי"ת מעמקי עמקי הלב, כי עדיין אין יודעין שום עצה ותחבולה איך לצאת ממכמורות היצר הרע, ואין יודעין אפילו הדרך איך לבקש השי"ת, רק צריכין לצעוק קול פשוט מעמקי הלב, בבחינת ממעמקים קראתיך ה'. ואזי על ידי קול צעקתו הפשוטה שהוא בחינת תקיעה, השי"ת מעורר רחמיו עליו, ומתחיל להאיר בדעתו הארת התיקון, ומרמז לו סדר תפלה, דהיינו שיצעוק להשי"ת שיאיר עליו הארת השלשה מוחין שהם בחינת שלשה רגלים, שבהם תלוי עיקר התיקון כנ"ל. וזה בחינת קול תרועה שהוא קולות משולשים, שהם מרמזים על התלת מוחין שלש רגלים, היינו שעבשיו אנו צועקין להשי"ת שיאיר עלינו התיקון של שלש רגלים וכו' כנ"ל, והשי"ת שומע קול תרועותינו וצעקותינו ברחמים. ותיכף מתחיל להאיר עלינו איזה התחלת התיקון משם.

ואזי תיכף את זה לעומת זה, מתגרה הבעל דבר לקלקל ח"ו נקודת התחלת התיקון הזה, ואזי צריכין תיכף לתקוע עוד תקיעה פשוטה לאחריה, כי תיכף אחר התנוצצות איזה נקודה מהתחלת התיקון, צריכין תיכף ומיד לחזור ולצעוק קול חזק ופשוט מעומק הלב, שהיא תקיעה פשוטה לאחריה, כדי להסיר השטן שלא יקלקל ח"ו נקודת התיקון שהתחלנו. וזה בחינת והסר שטן מלפנינו ומאחרינו, שצריכין לצעוק מאוד להשי"ת שיסיר השטן מלפני התיקון ומאחרי התיקון וכנ"ל.

וזה בחינת פשוטה לפנייה ופשוטה לאחריה. כי אין בידינו להסירו ולגרשו, כי אם על ידי צעקה ושוועה פשוטה מעומק הלב להשי"ת כנ"ל, ואחר כך צריכין לחזור להתחיל להמשיך עוד איזה נקודה של התחלת התיקון, וצריכין לחזור ולתקוע פשוטה לפנייה ופשוטה לאחריה, וכן כל פעם. כי בכל פעם צריכין לצעוק קולות פשוטים לפני התחלת איזה נקודה מהתיקון ולאחריו, מגודל ההתגרות שמתגרה בכל פעם כנ"ל. כי אין לנו כח לעמוד כנגדו, כי אם לתפוס אומנות אבותינו לצעוק להשי"ת תמיד³³ (הל' ערלה ה"ד אות י"ז).

³³ וע"ע דברים החוצבים להבות אש בהל' אונאה (ה"ג אות ב') בענין לחזק עצמו בכח התפלה בכל עת וזמן.

פרק ה' ויהן את פני העיר

ה' אייר יום ד' אמור

התפלל רבינו כדרכו ותיקין בהשכמה, ותיכף ומיד אחר התפילה נסע לאומאן, ובדרך נסיעתו דיבר רבינו עם מורינו הרה"ק רבי נתן זיע"א מענין הסתלקות הצדיק ומענין ההעלמה שנתעלם הצדיק שהוא הפאר והיופי והחן של העולם, ודיבר רבינו מהתורה שאמר בשבת בראשית העבר שהוא היה הספד על הרה"ק מבארדיטשוב זיע"א. גם דיבר אז רבינו מגדולת הרה"ק מבארדיטשוב זיע"א³⁴.

בדרך נסיעתו כשהגיע סמוך לעיר אומאן סיפר מעשה מזקיני הבעל שם טוב הק' זיע"א, פעם אחת בא הבעל שם טוב לאיזה מקום, והיה שם במרה שחורה ועצבות גדול מאוד והכירו בו שיש לו מרה שחורה. אך מי יפתח פיו לשאול אותו על זה. והיה כך יום וחצי. אחר כך בערב שבת אחר חצות צוה הבעל שם טוב שיבקשו כל האורחים הנמצאים בעיר להביאם אצלו שיאכלו עמו בשבת, ולא היה שם הרבה אורחים רק מצאו שני אורחים הולכי רגל והביאום אליו. אחר כך שמעו שטען עמהם הבעל שם טוב.

ואמר רבנו שאינו זוכר היטב את המעשה איך היה. אך תמצית הענין היה שבאותו המקום היו שם נשמות משלש מאות שנים שלא היה להם עליה, וכשבא הבעל שם טוב לשם נתקבצו כולם אליו כי הם מצפים תמיד על איש כזה שיוכל לתקנם, ומחמת זה היה לו עצבות כי היה כבד עליו ענין זה מאוד. והענין היה כי היה בלתי אפשרי לתקנם כי אם על ידי פטירתו וזה היה קשה לו מאוד. על כן היה בעצבות והזמין לו השם יתברך אלו השנים ועל ידי זה נצול הבעל שם טוב זיע"א

וסיים רבינו וכמדומה שלאילו השנים הגיע להם היזק על ידי זה³⁵.

סיפור נורא זה סיפר רבינו ג"כ בחג הסוכות, ואז הבינו הכל למפרע שכוונת רבינו בסיפור זה היה על עצמו, שהוא היה צריך להסתלק לתיקון נשמות שקשה לתקן בעודו בחיים³⁶.

כשהגיע רבינו אל תוך העיר אומאן, הלך לבית נחמן נתן ראפפורט. וקבלו אותו שם בכבוד גדול.

³⁴ ימי מוהרנ"ת ח"א מ"ט.

³⁵ חיי"מ ק"צ וראה בשיש"ק ח"ג בשם כת"י מהרה"ק רבי נפתלי זיע"א שאלו השנים היו צדיקים גדולים מאוד, וקיבלו על עצמם מחצה ומחצה ושאר הבעש"ט וע"ז ניצל הבעל שם טוב.

³⁶ חיי"מ קצ"א וראה עוד בימי מוהרנ"ת ח"א נ' שמציין הרה"ק רבי נתן זיע"א שבכל עת הנסיעה הזאת ישב רבינו כמו טרוד ומאיים... וכל זאת הבינו אחר כך למפרע... שבכניסתו לאומאן היה רבינו כמו טרוד בענין הסתלקותו ותיקוני הנשמות הרבה מאוד שהיה צריך לתקן שם, ויתר מזה - מסיים רבי נתן - אין איתנו יודע עד מה, כי גבהו שמים מארץ, כן גבהו מחשבותיו ממחשבותינו... ע"כ.

דירתו של ראפפורט היתה גדולה, נאה ומרווחת, ואויר צח היה מגיע אליה בשפע. זאת היתה נצרך לרבינו אז, מחמת חליו הקשה, רח"ל.

בתחלת כניסת רבינו לעיר אומאן בא אליו איש אחד שהיה קצת מקורב לרבינו ואמר לו שאנשי הבית המדרש של עיר אומאן מתנצלים על שלא באו כולם לקבל פנים ואמר האיש איזה תירוצים על זה.

ענה ע"ז רבינו ואמר חסידים חדשים איני מבקש עוד. אם יהיו אנשי שלומנו הישנים המקורבים מכבר אנשים כשרים באמת מה טוב. ואם לאו די לעולם אני לבד "פאר נויט בין איך אליין גינג" ³⁷

פעם נענו אנ"ש ואמרו בקורת רוח לרבינו "אה אה נחמן נתנען איז גוט, דער רבי שטייט איין ביי אים!" ענה רבינו ואמר "יא יא נחמן נתן איז גוט" ³⁸.

יום ב' בהר י אייר.

סיפר רבינו שהיום בשעת התפילה אצל ברכת השיבה שופטינו נכנס ובא בדעתי ראפפורט, היינו שיעשה בשבילו לתקנו ³⁹.

יום ו' ערב שבת פרשת בהקתי כ"א באייר

שח רבינו עם מוריניו הרה"ק רבי נתן זי"ע מענין יראת השם ואמר רבינו כשאני עושה תשובה הוא טובה גדולה יותר מעניני תשובה שלכם, כי אני עושה תשובה בפשיטות שאני מתחרט מאוד ומתבייש מאוד ואני מקבל עלי שלא לעשות עוד בשום אופן. ואמר רבינו שעשה תשובה על זה הדיבור שיצא מפיו על העגלה כשנסע עמי מענין נחמן נתן כנזכר לעיל, ואמר שזה מעשה בעל דבר כדי שיהיה קשה וכבד ביותר אחר כך. ושאל רבי נתן, הלא אמר שעל ידי שפגע בנו רבי מאיר אמר זאת. ענה רבינו ואמר אף על פי כן לא היו צריכין לאמרו אז. ואמר כי היו צריכין להמתין לבלי לאמרו אז, ואם היה ממתין לא היה אומרו כלל ⁴⁰.

אח"כ שאל רבינו לרבי נתן אם הוא בוכה לפרקים. ענה רבינו ואמר הנה אנחנו עתה אצל הקצה והסוף של ישראל במקום שגבול ישראל כלה, כי לכל דבר יש קץ וסוף ⁴¹, ועל כן צריכין שמירה גדולה שלא נכשל חס ושלוש... אבל אף על פי כן בודאי לא יוכלו לזוז אותנו חס ושלוש מקודשתינו, כי אנו תקיפין בדעתנו, ובדיעה בודאי לא יוכלו לזוז אותנו לבלבל דעתנו בדיעות שטות שלהם. כי בודאי לא יבלבלו כלל את דעתינו. כי מצד הנשמה הינו מצד הדעת, בודאי אנו תקיפים ולא יזיקו לנו כלל חס ושלוש רק בעניני חיצוניות היינו בעניני מאכלים על זה אנו צריכין

³⁷ חיי"מ ר"א.

³⁸ שיש"ק החדש ח"א תר"ח.

³⁹ חיי"מ ר"ג.

⁴⁰ חיי"מ קצ"ז.

⁴¹ ומפרש רבי נתן ואם כן גם לנו ישראל עם קדוש יש איזה סוף גם כן, הנינו שיש מקום ששם מסיים קדושת ישראל, שמשם ולהלאה אין מתפשט קדושת ישראל, ובה המקום היו רחוקים מאוד מהשם יתברך, ועל כן אמר, שאנו עתה במקום ששם מסיים קדושת ישראל.